

István HÁLLER

Dreptul la educație în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și cazuisticii Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării

I. Introducere

1. Dreptul la instruire în Convenția europeană a drepturilor omului

Dreptul la instruire a fost introdus în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (în continuare, Convenția) prin Primul Protocol adițional, art. 2, care prevede: „Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice”.

Acest drept este compus din două obligații ale statelor: de a oferi educație și de a oferi această educație conform convingerilor părinților.

Deși Convenția nu prevede limitarea acestui drept, conform jurisprudenței create dreptul la educație nu este un drept absolut – care nu poate fi limitat decât în conformitate cu art. 17 al Convenției privind interzicerea abuzului de drept – ci poate fi restrâns, pentru protejarea altor drepturi, aplicând în mod corespunzător articolele în cauză care se referă la aceste drepturi.

În consecință, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, Curtea) analizează atât existența limitării acestui drept cât și, după caz, legalitatea, legitimitatea și necesitatea restrângerii.

2. Dreptul de acces la educație în O.G. nr. 137/2000, republicată

Dreptul de acces la educație este prevăzut de art. 11 al Ordonanței Guvernului privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată:

„(1) Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la sistemul de educație de stat sau privat, la orice formă, grad și nivel, din cauza apartenenței acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a persoanelor în cauză.

(2) Prevederile alin. (1) se aplică tuturor fazelor sau etapelor din sistemul educațional, inclusiv la admiterea sau la înscrierea în unitățile ori instituțiile de învățământ și la evaluarea ori examinarea cunoștințelor.

(3) Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, solicitarea unor declarații doveditoare ale apartenenței acelei persoane sau acelu grup la o anumită etnie, care să condiționeze accesul unei persoane sau unui grup de persoane la educație în

limba maternă. Excepție face situația în care în învățământul liceal și universitar candidații concurează pe locuri special acordate pentru o anumită minoritate și se impune dovedirea, printr-un act din partea unei organizații legal constituite a minorității respective, a apartenenței la această minoritate.

(4) Prevederile alin. (1)-(3) nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului unității ori instituției de învățământ de a refuza înscrierea sau admiterea unei persoane ale cărei cunoștințe ori rezultate anterioare nu corespund standardelor sau condițiilor de înscriere cerute pentru accesul în instituția respectivă, atât timp cât refuzul nu este determinat de apartenența persoanei în cauză la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a acesteia.

(5) Prevederile alin. (1) și (2) nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului unității ori instituției de învățământ pentru pregătirea personalului de cult de a refuza înscrierea unei persoane al cărei statut confesional nu corespunde condițiilor stabilite pentru accesul în instituția respectivă.

(6) Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, orice îngrădiri pe criteriul de apartenență la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată în procesul de înființare și de acreditare a instituțiilor de învățământ înființate în cadrul legislativ în vigoare”.

Colegiul Director (în continuare, Colegiul) al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (în continuare, Consiliul), conform atribuțiilor sale, analizează prima dată existența discriminării, după care, în situația încălcării dreptului de acces la educație, încadrează fapta într-unul dintre alineatele art. 11 din O.G. nr. 137/2000, republicată. Se constată existența discriminării dacă există:

- a) o diferențiere;
- b) un criteriu de diferențiere (în cazul dreptului de acces la educație, acesta pot fi apartenența la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, convingere, vârstă, sex sau orientarea sexuală);
- c) un drept încălcat (în acest caz particular dreptul de acces la educație); și nu există
- d) o justificare obiectivă (un scop legitim, cu metode adecvate și necesare acestui scop).

II. Jurisprudența Curții pe tipologii de cazuri

În deciziile sale, Curtea a arătat că dreptul la educație reprezintă o îndatorire a statelor atât privind școlarizarea obligatorie a copiilor în școli publice sau asigurarea învățământului particular de calitate (fără să se facă deosebire între învățământul de stat și alte forme de învățământ, între învățământul preuniversitar și universitar), cât și privind verificarea și aplicarea normelor educaționale. Educația trebuie să se desfășoare în favoarea beneficiarilor.

Dreptul la instruire garantează în primul rând accesul la instituțiile educaționale existente la momentul dat, dar acest acces reprezintă doar o parte a dreptului la educație; pentru ca acest drept să fie efectiv, este nevoie ca, între altele, persoanei care este beneficiara instruirii trebuie să i se recunoască studiile.

Școlarizarea copiilor în clasele primare, în particular, celor aparținând minorităților naționale, este de o importanță deosebită nu doar pentru că oferă cunoștințe, ci și pentru că realizează integrarea copiilor în societate.

Nu doar că art. 2 al Primului Protocol adițional – cu cele două propoziții – formează un întreg și trebuie interpretat ca atare, dar dreptul la instruire trebuie înțeles și în raport cu alte drepturi, cum ar fi dreptul la viața de familie, libertatea religioasă și libertatea de exprimare.

Deși art. 10 nu conține limitări expres prevăzute, dreptul la instruire nu este un drept absolut, putând fi limitat de reglementările interne ale statelor. Aceste reglementări pot varia în timp și spațiu, conform necesităților și resurselor comunităților sau particularităților fiecărui nivel de educație. În consecință, statele au o marjă de apreciere în acest domeniu. Pentru a asigura că restricțiile impuse nu reduc dreptul în așa fel încât să se atingă esența lui, Curtea trebuie să se convingă că restricțiile sunt legitime (legitimitatea se raportează la compatibilitatea cu dreptul la instruire, dacă există o relație de proporționalitate rezonabilă între măsurile utilizate și scopul urmărit), iar aceste restricții nu pot fi în conflict cu alte drepturi asigurate de Convenție și protocoalele sale.

Dreptul la instruire nu exclude în principiu recurgerea la măsuri disciplinare, inclusiv suspendarea sau expulzarea de la instituții de învățământ. Impunerea sancțiunilor disciplinare reprezintă o parte integrantă a procesului prin care școala caută să atingă obiectivele pentru care a fost înființată, incluzând dezvoltarea și modelarea caracterului și puterii mentale ale elevilor.

1. Imposibilitatea școlarizării

În aceste cazuri, când părinții au invocat lipsa condițiilor și a posibilităților de a școlariza copiii, Curtea a considerat că nu se poate invoca încălcarea dreptului la educație decât în situația în care există un refuz expres al autorităților față de înscrierea copiilor în școală.

Cazul *Coster împotriva Regatului Unit* (24876/94)

Hotărârea CEDO din 18 ianuarie 2001

Descrierea cazului:

Aplicanții, soț și soție, romi, dorind să ofere condiții de învățământ pentru copiii lor, și-au cumpărat un teren lângă o localitate unde s-au așezat cu caravana. Ei au fost sancționați de repetate ori pentru campare ilegală (solicitățile aplicanților de a legaliza camparea a fost refuzată pe motivul că afectează imaginea localității). Autoritățile locale le-au oferit o locuință, dar aceasta nu a fost în conformitate cu stilul lor de viață (într-un apartament de bloc, la etaj, unde au încercat să se acomodeze, fără succes). Astfel, autoritățile au considerat că familia este fără locuință din propria voință, fără drept de a mai primi o locuință timp de doi ani. Autoritățile au susținut că în continuare căutau soluții pentru a rezolva situația aplicanților, aplicanții însă neștiind acest lucru, au părăsit localitatea, mutându-se într-un alt loc de campare. Datorită condițiilor insalubre de aici, după câteva săptămâni s-au întors și copiii au continuat să meargă la școala din localitate. După mai multe amenzi și evicțiuni, aplicanții au primit și o amendă penală. În aceste condiții, aplicanții au vândut terenul

și caravana mutându-se la fratele soțului. Spațiul fiind foarte mic pentru cele două familii, aplicanții au fost forțați să revină și au acceptat să se mute într-o altă localitate, într-un apartament. Cei doi copii mai mari au întrerupt școala, au început să lucreze, iar cei doi copii mai mici și-au continuat studiile în noua lor școală. Părinții au primit tratament medical pentru dureri de cap, anxietate, claustrofobie, depresie. Ei au folosit orice ocazie posibilă, în vacanțele școlare, să meargă cu caravana fratelui soțului. Ulterior au căutat un alt loc de campare, pentru a reveni la viața tradițională.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8)
- dreptul la proprietate (Primul Protocol adițional, art. 1)
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2)
- interzicerea discriminării (art. 14).

Soluția Curții:

- dreptul la viață și de familie nu a fost încălcat (vot 10 la 7), întrucât autoritățile locale, în condițiile prevederilor legale, au protejat mediul, fiind necesar într-o societate democratică ca aceste autorități locale să aibă dreptul de a acorda avize urbanistice necesare, cunoscând situația specifică a locului (§87-88, 91-93, 96, 104-129);
- dreptul la proprietate nu a fost încălcat (vot unanim), întrucât interdicția de a instala caravana a fost legală, legitimă și necesară, cum s-a arătat anterior (§133);
- dreptul copiilor la educație nu a fost încălcat (vot unanim), întrucât așa cum cei doi copii mai mici au putut continua școala, puteau și cei mari (§137);
- nu se poate invoca discriminarea (vot unanim), întrucât nu există măsuri luate împotriva aplicanților fără justificare obiectivă și rezonabilă (§141-142).

Cazul *Jane Smith împotriva Regatului Unit* (25154/94)

Hotărârea CEDO din 18 ianuarie 2001

Cauză identică cu *Coster împotriva Regatului Unit*

2. Refuzul școlarizării

În situația în care există un refuz privind școlarizarea copiilor, Curtea constată încălcarea dreptului la instruire.

Cazul *Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit* (7511/76 și 7743/76)

Hotărârea CEDO din 25 februarie 1982

(hotărâre prezentată la pct. 2.5.)

Cazul *Gentilhomme, Schaff-Benhadj și Zerouki împotriva Franței* (48205/99, 48207/99, 48209/99)

Decizia CEDO din 15 mai 2002

Descrierea cazului:

Aplicanții, algerieni, având și cetățenie franceză, pe baza unui acord bilateral dintre Algeria și Franța, au solicitat școlarizarea copiilor lor într-o școală publică franceză de pe teritoriul algerian. Școlarizarea copiilor petenților, însă, a fost refuzată de ambasada Franței din Alger pe motivul că petenții au și cetățenie algeriană, nu

doar franceză, ei primind o solicitare din partea Algeriei de a nu înscrie cetățenii acestui stat în școlile publice franceze aflate pe teritoriul Algeriei. Aplicații au intentat un proces în Franța împotriva deciziei refuzului școlarizării copiilor în cauză, solicitând daune.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la un proces echitabil, soluționarea cazurilor într-un termen rezonabil (art. 6);
- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2);
- interzicerea discriminării (art. 14).

Soluția Curții (vot unanim):

- dreptul la un proces echitabil s-a încălcat prin durata procesului – 7 ani, ceea ce nu se poate considera a fi un termen rezonabil (§18);
- privind celelalte drepturi, se constată că respectarea lor a fost influențată de o decizie exclusivă a Algeriei, astfel Franța nu are sub jurisdicție autoritățile ale căror fapte ar putea fi considerate ca fiind încălcări ale Convenției (§20);
- au fost acordate daune pentru încălcarea dreptului la un proces echitabil.

Cazul *Sampanis și alții împotriva Greciei (32526/05)*

Hotărârea CEDO din 5 iunie 2008

Descrierea cazului:

Mai multe organizații neguvernamentale au sesizat faptul că romii dintr-o localitate din Grecia nu sunt școlarizați. În urma sesizărilor s-a efectuat o anchetă. Deși autoritățile au subliniat importanța necesității de a școlariza copiii romi, datorită unor formalități au refuzat în continuare școlarizarea efectivă a copiilor romi. În anul următor copiii romi au fost școlarizați (în așa-numite clase preparatorii), dar părinții copiilor neromi au blocat accesul lor în școală, făcând afirmații negative la adresa romilor. Dând curs solicitărilor părinților neromi, copiii romi au fost transferați într-o altă clădire aparținând școlii în cauză. Această clădire ulterior a fost incendiată de persoane necunoscute, după care s-a înființat și s-a construit o nouă școală pentru romi, dar care datorită problemelor infrastructurale, nu a putut fi dată în folosință.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la un recurs efectiv (art. 13);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2) încălcat într-un mod discriminatoriu (art. 14).

Soluția Curții (vot unanim):

- dreptul la un recurs efectiv s-a încălcat, întrucât soluția de a nu școlariza copiii romi nu a putut fi atacată în conformitate cu jurisprudența din Grecia (§55-59);
- dreptul la educație s-a încălcat într-un mod discriminatoriu.

Principii:

- dreptul la educație obligă statele atât la școlarizarea obligatorie a copiilor în școli publice sau asigurarea învățământului particular de calitate, cât și la verificarea și aplicarea normelor educaționale; școlarizarea copiilor în clasele primare are o importanță deosebită nu doar pentru că oferă cunoștințe, dar și pentru că realizează integrarea copiilor în societate; importanța școlarizării copiilor de vârstă școlară este și mai accentuată privind persoanele aparținând minorităților naționale (§66);

- prin discriminare se înțelege un tratament diferențiat al persoanelor aflate în situații comparabile, fără a exista o justificare obiectivă și rezonabilă; statele contractante au o anumită marjă de apreciere în a determina dacă și în ce măsură diferențele între situațiile analoage sau comparabile sunt de natură să justifice distincțiile de tratament, Curtea având atribuția de a analiza dacă se respectă exigențele Convenției (§67);

- justificarea obiectivă și rezonabilă trebuie să urmărească un scop legitim și măsura aplicată trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit; în cazul tratamentului diferit bazat pe rasă, culoare sau origine etnică, noțiunea de justificare obiectivă și rezonabilă trebuie interpretată într-o manieră cât se poate de strictă (§84);

- art. 14 din Convenție nu interzice statelor membre să trateze grupurile diferențiat în maniera de a corecta inegalitățile faptice; în anumite circumstanțe absența unui tratament diferențiat prin care s-ar putea corecta o inegalitate, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, reprezintă o violare a dispoziției în cauză; poate fi discriminatorie acea politică sau măsură generală care prejudiciază în mod disproportionat un grup de persoane, chiar dacă măsura nu vizează în mod specific acel grup; o discriminare potențială poate rezulta dintr-o situație faptică (§68);

- discriminarea care are la bază originea etnică constituie o formă de discriminare rasială, condamnată în mod particular, întrucât produce consecințe periculoase, astfel necesită o atenție specială și o reacție promptă din partea autorităților; din acest motiv, autoritățile trebuie să facă uz de toate căile pe care le au la dispoziție pentru a combate rasismul, accentuând viziunea democratică asupra societății în care diversitatea nu este percepută ca o amenințare, ci ca o sursă a bogăției; societatea democratică actuală se bazează pe principiile pluralismului și respectului față de diferențele culturale, astfel diferențele de tratament fundamentate în mod exclusiv sau determinate de originea etnică a unei persoane nu pot avea o justificare obiectivă (§69);

- în această materie se aplică inversarea sarcinii probei, astfel dacă un aplicant arată existența unui tratament diferențiat, Guvernul are obligația de a demonstra că această diferențiere de tratament este justificată obiectiv (§70);

- privind existența elementelor susceptibile de a constitui probe pentru a transfera sarcina probei către stat, nu există impedimente procedurale în a admite probe sau formule predefinite aplicabile în aprecierea acestora; o astfel de concluzie este sprijinită de evaluarea liberă a probelor, inclusiv un astfel de raționament decurge din faptele și observațiile părților contractante; probele pot decurge din coexistența unor indicii ori prezumții suficient de puternice, precise și concordante; în plus, nivelul convingerii necesare pentru a ajunge la o concluzie particulară și, referitor la acesta, privind distribuirea sarcinii probei, este legat intrinsec de specificitatea faptelor, natura susținerilor și dreptului invocat (§71);

- vulnerabilitatea romilor implică necesitatea de a acorda o atenție specială nevoilor lor și modului propriu de viață; datorită istoriei lor turbulente și deșrădăcinării perpetue, romii reprezintă o minoritate defavorizată și vulnerabilă, având un caracter particular; protecția romilor se extinde și asupra domeniului educației; dreptul la instruire al minorilor reprezintă un interes primordial (§72);

- trebuie recunoscute nevoile particulare ale minorităților și obligația de a proteja securitatea, identitatea și modul lor de viață, nu cu singurul scop de a promova interesele minorităților, dar și pentru a păstra diversitatea culturală, benefică societății în ansamblu (§73);

Aplicarea principiilor:

- există divergențe privind faptele petrecute, spre exemplu vizita părinților romi la școală a fost interpretată de cei în cauză ca exprimarea dorinței de a înscrie copiii la școală, cadrele didactice însă afirmă că din punctul lor de vedere vizita a avut ca scop informarea părinților cu privire la înscriere (§74);
- deși există multe incertitudini privind faptele, există suficiente elemente factuale pentru aprecierea cazului (§75);
 - aplicanții afirmă că fără o justificare obiectivă și rezonabilă copiii lor au avut de a face cu un tratament nefavorabil față de neromi, într-o situație comparabilă, ceea ce contravine prevederilor Convenției; în consecință, Curtea analizează dacă există sau nu o prezumție privind discriminarea, iar în situația unui răspuns pozitiv, va analiza dacă acest tratament are o motivație obiectivă și rezonabilă (§76);
 - romii și-au manifestat intenția școlarizării copiilor, care au urmat clasele preparatorii, iar acești copii au fost segregați (§77);
 - având în vedere dificultatea de a dovedi existența unui tratament discriminatoriu, pentru protejarea efectivă a intereselor victimelor, condițiile sunt mai puțin stricte în cazul discriminării indirecte; astfel, aplicanții trebuie doar să arate existența unui tratament diferențiat, iar statul trebuie să demonstreze că diferențierea nu este discriminatorie (§78-79);
 - nu au fost create clase preparatorii înainte ca școala să se confrunte cu problema școlarizării romilor (§80);
 - toți elevii din clase preparatorii au fost romi (§81);
 - pentru incidentul cu caracter rasist din fața școlii nu se pot responsabiliza autoritățile, dar acest incident a reprezentat motivația pentru a pune copiii romi într-o clădire separată (§82);
 - aceste fapte sunt de natură să creeze prezumția discriminării (§83);
 - chiar dacă susținerea Guvernului ar fi fost adevărată și părinții copiilor s-ar fi dus la școală doar pentru a obține informații, autoritățile, recunoscând nevoile speciale ale romilor, trebuiau să faciliteze înscrierea lor, pe baza declarației părinților; au existat în acest sens presiuni din partea organizațiilor neguvernamentale și declarații ale autorităților (§85-87);
 - deși Guvernul afirmă că au fost înființate clase preparatorii întrucât vârsta copiilor romi a impus această măsură, există un document conform căruia „integrarea lor în clasele normale este imposibilă datorită neadaptării lor la mediul școlar din cauza deficiențelor cu care se confruntă și din alte motive”; Guvernul nu a putut dovedi că aptitudinile copiilor ar fi fost analizate de experți în domeniu, iar trimiterea copiilor în clase speciale ar fi fost motivată de deficiența copiilor romi de a face față învățământului din clasele normale (§88-90);
 - deși Guvernul susține că rolul claselor preparatorii ar fi fost pregătirea integrării copiilor în clasele normale, nu a putut indica niciun exemplu privind o astfel de integrare, iar copiii din clasele preparatorii nu au fost periodic evaluați din punctul de vedere al aptitudinilor pentru a stabili dacă ar fi sau nu apti să fie școlarizați în clase normale; evaluarea aptitudinilor anterior înscrierii copiilor în clase speciale este extrem de importantă, altfel – mai ales în contextul protestului părinților neromi – măsura este percepută ca segregare; din motive psihopedagogice, școlarizarea în

clasele normale a elevilor romi contribuie la integrarea lor în școală și în societatea locală (§91-92);

- faptul că părinții și-au dat acordul privind școlarizarea copiilor în clasele speciale nu înseamnă că au renunțat la dreptul de a nu fi supuși discriminării, întrucât renunțarea la drepturi trebuie să fie neechivocă, făcută în cunoștință de cauză, dată pe baza unui consimțământ clar; în cazul de față nu se poate afirma că cei care au semnat că sunt de acord cu înscrierea copilului în clasă specială cunoșteau consecințele acestei fapte, fiind membrii unei comunități dezavantajate, fără instruire; nu se poate admite posibilitatea renunțării la dreptul de a nu fi discriminat, în efect o astfel de renunțare ar lovi un interes public important (§93-95);

- având în vedere prejudiciul moral suferit de aplicanți, umilirea și frustrarea cauzată de discriminare, ale căror victime au fost copiii lor, se acordă câte 6.000 de euro ca daună morală aplicanților și un total de 2.000 de euro pentru cheltuieli.

3. Școlarizarea incorectă

Segregarea copiilor romi sau școlarizarea lor într-o școală specială reprezintă, în accepțiunea Curții, o încălcare a dreptului la instruire.

Cazul D.H. și alții împotriva Cehiei (57325/00)

Hotărârea CEDO din 13 noiembrie 2007

Descrierea cazului:

Aplicanții, romi, au fost școlarizați într-o unitate specială dedicată persoanelor cu dizabilități mintale; unii în mod direct, alți după nepromovarea clasei. O parte din părinți și-a dat acordul față de această școlarizare (prin semnarea unui formular tip), o altă parte a cerut-o în mod expres. În unele cazuri acordul părinților a fost ulterior școlarizării. Decizia plasamentului copiilor în școala specială a fost luată de conducerea școlii speciale în urma recomandării centrelor de psihologie educațională unde aplicanții au fost supuși unor teste psihice. Dosarele de școlarizare ale aplicanților conțin raportul de examinare, inclusiv rezultatele testelor cu comentariile examinerilor, desene ale copiilor și, în unele cazuri, chestionare completate de părinți. O decizie privind școlarizarea specială a fost trimisă părinților, pe care se specifica faptul că decizia se poate ataca, drept care nu a fost utilizat de niciunul dintre aplicanți. După trei ani, patru dintre aplicanți au primit informarea că în urma testelor de aptitudine se pot transfera în școli primare. O parte a celorlalți aplicanți a solicitat instanțelor revizuirea deciziilor prin care au fost plasați în școli speciale, arătând că nu s-a testat capacitatea lor intelectuală și nu au fost informați privind consecințele unei astfel de școlarizări. Acțiunea a fost respinsă de instanță. Doi dintre aplicanți s-au adresat Curții Constituționale, pe considerentul că legislația în domeniu este discriminatorie și prin urmare neconstituțională, dar și această acțiune a fost respinsă.

Dreptul invocat în aplicație:

- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2), combinat cu interzicerea discriminării (art. 14).

Soluția Marii Camere:

- dreptul la educație s-a încălcat într-un mod discriminatoriu (vot 13 la 4).

Principii:

- prin discriminare se înțelege un tratament diferențiat al persoanelor aflate în situații comparabile, fără a exista o justificare obiectivă și rezonabilă; art. 14 din Convenție nu interzice statelor membre să trateze grupurile diferențiat în maniera de a corecta inegalitățile faptice; în anumite circumstanțe absența unui tratament diferențiat reprezintă o violare a dispoziției în cauză; poate fi discriminatorie acea politică sau măsură generală care prejudiciază în mod disproporționat un grup de persoane, chiar dacă măsura nu vizează în mod specific acel grup; o discriminare potențială poate rezulta dintr-o situație faptică (§175);

- discriminarea care are la bază originea etnică constituie o formă de discriminare rasială, care este în mod particular jignitoare și care datorită consecințelor sale periculoase, necesită o atenție specială și o reacție promptă din partea autorităților; din acest motiv autoritățile trebuie să facă uz de toate căile pe care le au la dispoziție pentru a combate rasismul, accentuând viziunea democratică asupra societății în care diversitatea nu este percepută ca o amenințare, ci ca o sursă a bogăției; societatea democratică actuală se bazează pe principiile pluralismului și respectului față de diferențele culturale; astfel, diferențele de tratament fundamentate în mod exclusiv sau determinate de originea etnică a unei persoane nu pot avea o justificare obiectivă (§176);

- în această materie se aplică inversarea sarcinii probei, astfel dacă un aplicant arată existența unui tratament diferențiat, Guvernul are obligația de a demonstra că această diferențiere de tratament este justificat obiectiv (§177);

- privind existența elementelor susceptibile de a constitui probe pentru a transfera sarcina probei către stat, nu există impedimente procedurale în a admite probe sau formule predefinite aplicabile în aprecierea acestora; o astfel de concluzie este sprijinită de evaluarea liberă a probelor, inclusiv un astfel de raționament decurge din faptele și observațiile părților contractante; probele pot decurge din coexistența unor indicii ori prezumții suficient de puternice, precise și concordante; în plus, nivelul convingerii necesare pentru a ajunge la o concluzie particulară și, referitor la acesta, privind distribuirea sarcinii probei, este legat intrinsec de specificitatea faptelor, natura susținerilor și dreptului invocat (§178);

- principiul probării din partea celui care afirmă nu trebuie aplicat într-un mod riguros; inversarea sarcinii probei pune autoritățile în situația de a oferi explicații satisfăcătoare și convingătoare (§179);

- datele statistice oficiale incontestabile reprezintă probe privind existența tratamentului diferențiat (§180);

- poziția vulnerabilă a romilor implică necesitatea de a acorda o atenție specială nevoilor și modului propriu de viață; trebuie recunoscute nevoile particulare ale minorităților și obligația de a proteja securitatea, identitatea și modul lor de viață, nu cu singurul scop de a promova interesele minorităților, dar și pentru a păstra diversitatea culturală, benefică societății în ansamblu (§181);

- vulnerabilitatea romilor implică necesitatea de a acorda o atenție specială nevoilor lor și modului propriu de viață; datorită istoriei lor turbulente și dezrădăcinării perpetue, romii reprezintă o minoritate defavorizată și vulnerabilă, având un caracter particular; protecția romilor se extinde și asupra domeniului educației; dreptul la instruire al minorilor reprezintă un interes primordial (§182);

• un tratament diferențiat poate lua forma unui efect prejudicial disproporționat al unor politici sau măsuri, care chiar dacă sunt formulate neutru discriminează un grup (§184);

• justificarea obiectivă și rezonabilă trebuie să urmărească un scop legitim și măsura aplicată trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit; în cazul tratamentului diferit bazat pe rasă, culoare sau origine etnică, noțiunea de justificare obiectivă și rezonabilă trebuie interpretată într-o manieră cât se poate de strictă (§196).

Aplicarea acestor principii:

• aplicanții sunt minori, prin urmare pentru ei educația are o importanță supremă (§182);

• trebuie să se analizeze nu tratamentul identic al romilor față de neromi, ci lipsa unui tratament diferențiat al situației diferite (§183);

• există prezumția discriminării indirecte având în vedere:

- lipsa unei anumite prevederi legale care ar viza în mod direct romii; din aplicarea legii însă rezultă un număr disproporționat de mare de copii romi, inclusiv aplicanții, care sunt plasați în școli speciale fără nicio justificare (§185);

- regulile privind probarea discriminării indirecte sunt mai puțin stricte (§186);

- statisticile depuse de intervenienți (mai multe organizații de drepturile omului și organizații de romi) arată că procentul romilor din școala specială (56%) este mult peste procentul copiilor romi din școli (2,26%); față de aceste statistici nu există altele, cu caracter oficial, doar estimări care nu neagă fenomenul (§187-193);

• nu există o justificare obiectivă și rezonabilă având în vedere faptul că, deși s-a dorit plasarea copiilor cu dificultăți mentale în școli speciale,

- acest sistem nu este benefic prin programa școlară redusă și caracterul segregționist al sistemului (§198);

- sistemul testării este extrem de controversat și continuă să fie dezbătut de oamenii de știință (§199);

- testarea și analiza rezultatelor nu a ținut cont de specificul etnic al aplicanților (§201);

- faptul că părinții și-au dat acordul privind școlarizarea copiilor în clasele speciale nu înseamnă că au renunțat la dreptul de a nu fi supuși discriminării, întrucât renunțarea la drepturi trebuie să fie neechivocă, făcută în cunoștință de cauză, dată pe baza unui consimțământ clar; în cazul de față nu se poate afirma că cei care au semnat că sunt de acord cu înscrierea copilului în clasă specială cunoșteau consecințele acestei fapte, fiind membrii unei comunități dezavantajate, fără instruire; nu se poate admite posibilitatea renunțării la dreptul de a nu fi discriminat, în efect o astfel de renunțare ar lovi un interes public important (§202-204);

• având în vedere prejudiciul moral suferit de aplicanți, umilirea și frustrarea cauzate de discriminarea ale cărei victime au fost, se acordă câte 4.000 de euro ca daune morale aplicanților.

Cazul *Sampanis și alții împotriva Greciei* (32526/05)

Hotărârea CEDO din 5 iunie 2008

(hotărâre prezentată la pct. 2.2)

4. Luarea copilului în îngrijirea statului

În aceste cazuri Curtea a constatat că statul a acordat dreptul la instruire. Copiii, indiferent dacă se află în instituții sau au fost plasați la familii, trebuie să se bucure de acest drept.

Cazul *Olsson împotriva Suediei* (10465/83)

Hotărârea CEDO din 24 martie 1988

Descrierea cazului:

Aplicanții, părinți a trei copii, membri ai bisericii suedeze care se declară a fi atei, în tinerețe au fost internați în instituții specializate pentru retardați mintal. După o examinare psihologică (făcută în 1982) au fost considerați ca având inteligență de nivel mediu. Copiii lor au beneficiat de îngrijire socială, însă în 1980 instanța, la inițiativa autorităților de protecția copilului, a decis luarea copiilor (având nouă, patru, respectiv un an) în îngrijirea statului. Apelul și recursul părinților a fost respins. Primul copil a fost dat spre îngrijire unei familii care locuia la 100 de km de aplicanți, dar în urma conflictelor dintre părinții naturali și cei adoptivi, copilul a ajuns într-un cămin pentru persoane retardate. Părinții au primit drept de vizită o dată la șase săptămâni, iar din 1984 părinților li s-au permis vizite săptămânale. Ceilalți doi copii au fost dați spre îngrijire unor familii care locuiau la aproximativ 600 de km de aplicanți, iar între cele două familii a existat o distanță aproximativă de 100 km. Pentru acești copii, inițial părinții au primit drept de vizită o dată la două luni, după care o dată la trei luni. Au fost perioade în care vizitele au fost interzise. În 1987 instanțele au decis că primul copil poate fi îngrijit de părinți, iar ceilalți doi copii pot fi vizitați de ei.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- interzicerea torturii (art. 3);
- dreptul la un proces echitabil (art. 6), datorită neaudierii unui expert în proces;
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- dreptul la un recurs efectiv (art. 13) combinat cu dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- interzicerea discriminării (art. 14) combinat cu dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8).

Soluția Curții:

- dreptul la viață de familie a fost încălcat (vot 12 la 3), întrucât nu există dovezi privind justificarea măsurilor și proporționalității acestora în raport cu scopul legitim urmărit în ceea ce privește luarea în îngrijirea statului a celor trei minori;
- interzicerea torturii a fost respectată (vot unanim), neexistând un substanțial tratament inuman;
- dreptul la un proces echitabil nu a fost încălcat (vot unanim), întrucât expertul în cauză a fost audiat anterior la instanța de fond;
- dreptul la un tratament egal, din cauza originii sociale a părinților, combinat cu dreptul la respectarea vieții private și de familie, nu s-a încălcat (vot unanim), întrucât nu există nicio dovadă că originea părinților a avut efect asupra modului în care au acționat autoritățile;

- dreptul la educație nu s-a încălcat (vot unanim), întrucât aplicanții, deși s-au declarat atei, erau membrii bisericii suedeze și nu au cerut o altă educație religioasă față de cea asigurată;
- dreptul la un recurs efectiv combinat cu dreptul la instruire nu a fost încălcat (vot unanim), întrucât nu există indicii conform cărora o acțiune a părinților prin care ar fi solicitat o altă educație religioasă decât cea oferită ar fi fost fără efect;
- se acordă 200.000 de coroane suedeze aplicanților pentru daune morale și 150.000 de coroane suedeze pentru cheltuieli.

Cazul Eriksson împotriva Suediei (11373/85)

Hotărârea CEDO din 22 iunie 1989

Descrierea cazului:

Cei doi aplicanți sunt mama și fiica. Mama a fost condamnată la 14 luni închisoare pentru vânzarea unor bunuri furate și posesie de substanțe narcotice. În închisoare a devenit membră a bisericii penticostale. Între timp, fiica a fost luată în îngrijirea statului. După ce mama și-a ispășit pedeapsa, a solicitat să i se acorde îngrijirea copilului, dar solicitările în acest sens nu au fost aprobate, fiind refuzat și dreptul să-și vadă copilul, pe baza unor analize psihiatrice ale fiicei. După trei ani de la prima solicitare, mamei i s-a permis să se întâlnească cu fiica o dată la două luni. Și-a putut exercita drepturile maternale asupra fiicei doar după mai bine de 8 ani de la decizia de luare în îngrijirea statului.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- dreptul la un proces echitabil (art. 6);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- dreptul la un recurs efectiv (art. 13).

Soluția Curții:

- dreptul la viața de familie a fost încălcat (vot unanim), întrucât durata lungă de interdicție nu a avut o justificare obiectivă;
- dreptul la un proces echitabil a fost încălcat (vot unanim), întrucât nu a existat posibilitatea unui remediu efectiv privind ridicarea interdicției exercitării drepturilor maternale;
- dreptul la educație nu s-a încălcat (vot unanim), întrucât mama nu a solicitat ca educația să fie oferită conform preceptelor bisericii penticostale;
- nu mai e cazul să se analizeze restrângerea dreptului la un recurs efectiv (vot unanim), având în vedere constatarea restrângerii dreptului la un proces echitabil;
- se acordă 200.000 de coroane suedeze mamei, 100.000 de coroane suedeze fiicei ca daună morală și 100.000 de coroane suedeze mamei pentru cheltuieli.

Cazul Scozzari și Giunta împotriva Italiei (39221/98 și 41963/98)

Hotărârea CEDO din 13 iulie 2000

Descrierea cazului:

Prima aplicantă, mamă a doi copii al căror tată a fost condamnat pentru infracțiuni de natură sexuală, a fost examinată mai atent după ce a depus plângere împotriva soțului devenit violent, primul copil a ajuns în spital de repetate ori datorită proble-

melor de nutriție, iar asistentul social care s-a ocupat de minor a fost arestat sub acuzația de pedofilie. Instanța a decis că atât ea, cât și copiii au nevoie de internare într-un centru social, în special copilul mai mare, abuzat sexual. Inițial autoritățile au afirmat că nu este suficient loc pentru a-i lua pe toți cei trei în același centru social, dar la insistențele primei aplicante s-a găsit o soluție potrivită. Tot ca efect al solicitării mamei, copilul cel mare și-a continuat studiile. După cinci luni, autoritățile au decis separarea copilului mai mare de mamă, pe motivul instabilității psihice a aplicantei. Peste două luni autoritățile au decis luarea în îngrijirea statului și a celui de-al doilea copil și trimiterea ambilor într-o comunitate organizată sub forma cooperativei agricole. Anterior mai multe persoane din această comunitate au fost condamnate pentru pedofilie, iar după ispășirea pedepselor s-au întors în comunitate. Prima aplicantă a arătat aceste fapte autorităților, care nu au revenit asupra deciziei lor, ci au interzis vizitarea celor doi copii de mamă, ea fiind învinovățită că împreună cu soțul au abuzat sexual minorii.

A doua aplicantă, mama primei aplicante, a solicitat să i se încredințeze ei minorii, autoritățile italiene refuzând această solicitare.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- dreptul la un proces echitabil (art. 6), combinat cu interzicerea discriminării (art. 14);
- interzicerea torturii (art. 3);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2).

Soluția Curții (unanimitate):

• dreptul la respectarea vieții private și de familie, prin suspendarea drepturilor parentale ale primei aplicante, nu s-a încălcat, întrucât la baza acestei suspendări temporare a existat un raționament relevant și suficient, suspendarea fiind justificată de interesul minorilor;

• dreptul la respectarea vieții private și de familie, prin interdicția de a avea contacte prima aplicantă cu minorii, s-a încălcat, întrucât statul a eșuat în a realiza un echilibru corect între interesele minorilor și primei aplicante;

• dreptul la respectarea vieții private și de familie, prin decizia de a instituționaliza minorii în comunitatea în care erau persoane condamnate pentru pedofilie, s-a încălcat, întrucât autoritățile au eșuat în a dovedi un anumit nivel de prudență și vigilență necesară într-o situație atât de delicată și sensibilă, ceea ce nu este doar în detrimentul primei aplicante, dar și în contradicție cu interesul superior al minorilor;

• dreptul la respectarea vieții private și de familie, prin neîncredințarea minorilor celei de-a doua aplicante, nu s-a încălcat, întrucât a doua aplicantă nu a arătat un real interes față de minorii în cauză;

• având în vedere cele de mai sus, nu este nevoie de analiza respectării dreptului la un proces echitabil combinat cu interzicerea discriminării;

• dreptul la tratament uman nu a fost încălcat față de minori în comunitatea în care erau persoane condamnate pentru pedofilie, întrucât nu există indicii privind un astfel de tratament;

• dreptul la educație nu s-a încălcat, întrucât minorul de vârstă școlară a fost înscris în sistemul de învățământ din comunitatea unde a fost plasat;

- se acordă 100.000.000 de lire italiene primei aplicante, câte 50.000.000 de lire italiene copiilor primei aplicante ca daune morale și 800.000 de lire italiene primei aplicante pentru cheltuieli.

5. Aplicarea pedepselor corporale în școli

Pedepsele corporale aplicate în școli, în afara faptului că reprezintă o încălcare a dreptului la tratament uman, pot fi interpretate și ca încălcare a dreptului la instruire, având în vedere convingerea părinților privind acest tip de sancțiuni.

Cazul *Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit (7511/76 și 7743/76)* Hotărârea CEDO din 25 februarie 1982

Descrierea cazului:

Cele două aplicante sunt mamele a câte unui copil care la momentul formulării aplicației aveau vârsta educației școlare obligatorii în Scoția. Aplicantele consideră că pedepsele corporale din școlile de stat afectează copiii lor. Totodată, ambele aplicante, din motive financiare și practice, nu au posibilitatea reală și acceptabilă să-și trimită copiii în alte școli decât în cele de stat. Copilul doamnei Campbell este elev într-o școală romano-catolică, în care pedepsele corporale sunt utilizate în scop educațional. Școala a refuzat să dea o garanție că această pedeapsă nu va fi aplicată și copilului ei, dar până la terminarea studiilor din această școală copilului nu i s-a aplicat pedeapsa. Copilul doamnei Cosans, elev într-o altă școală de stat, în vârstă de 15 ani, urma să primească o pedeapsă corporală întrucât în drum spre casă a folosit o scurtătură prin cimitir, interzisă elevilor. La indicațiile tatălui, copilul a refuzat să se supună pedepsei corporale, astfel a fost suspendat din școală până la acceptarea pedepsei. După patru luni școala a considerat că suspendarea a fost suficient de lungă ca pedeapsă. Părinții copilului au solicitat ca fiul lor să nu fie supus niciodată pedepselor corporale. În urma refuzului și de teama consecințelor, elevul nu s-a mai întors la școală.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la tratament uman (art. 3);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, prima propoziție) – doar pentru al doilea aplicant;
- dreptul părinților să-și educe copiii conform propriilor convingeri (Primul Protocol adițional, art. 2, a doua propoziție).

Soluția Curții:

- dreptul la tratament uman nu a fost încălcat (vot unanim), întrucât copiii nu au suferit pedepse corporale (§24-31);
- dreptul părinților de a-și educa copiii a fost încălcat (vot 6 la 1), întrucât:
 - contrar susținerii Guvernului – care afirmă că măsurile administrative de pedeapsă nu fac parte din educația și învățământul copiilor la care se face referire – educația copiilor este un întreg proces; în orice societate adulții transmit către tineri credința și cultura lor, cât și alte valori; învățarea sau instruirea se referă în mod particular la transmiterea cunoștințelor și la dezvoltare intelectuală; într-un sens, pedeapsa corporală poate fi percepută ca aparținând domeniului administrării interne a școlii când

este utilizată ca parte integrantă a procesului de dezvoltare și modelare a caracterului și puterii mentale a copiilor, obiectiv stabilit pe care școala încearcă să-l atingă (§33);

- contrar susținerii Guvernului – care afirmă că în Scoția funcțiile asumate de autoritățile centrale sau locale nu pot fi extinse pe domeniul disciplinei – chiar dacă menținerea zilnică a disciplinei școlare este o chestiune la îndemâna profesorilor, iar când ei administrează sancțiuni corporale nu exercită o putere delegată de către stat, ci o putere conferită prin cutumă în virtutea statutului de cadru didactic, privind educația din Scoția statul și-a asumat responsabilitatea de a formula politici generale, iar școlile unde copiii aplicanților erau înscriși aveau statut de școli de stat; disciplina este o parte integrală, chiar indispensabilă a sistemului educațional, de unde rezultă că funcțiile asumate de stat în Scoția trebuie extinse și asupra chestiunii disciplinei în general, chiar dacă nu asupra menținerii ei zilnice; acest aspect este confirmat de faptul că autoritățile centrale și locale au participat în elaborarea Codului de practici și Guvernul a promis o politică de abolire a pedepselor corporale (§34);

- contrar susținerii Guvernului – care afirmă că obligația respectării convingerilor filozofice se referă doar la conținutul informațiilor și cunoștințelor și la modul de a le oferi, nu și la alte aspecte ale administrării școlare – a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional are un obiectiv mai larg, a se vedea §34 (§35);

- contrar susținerii Guvernului – care afirmă că părerea privind pedeapsa corporală nu poate fi considerată convingere filozofică – în prezentul context se poate considera convingere filozofică aceea convingere care este demnă într-o societate democratică și nu este incompatibilă cu demnitatea umană, nu este în conflict cu drepturile fundamentale ale copilului la educație; chiar dacă cuvântul *convingere* nu este sinonim cu *opinie* sau *idee*, se referă la acel crez care are un anumit nivel de argumentare, seriozitate, coeziune și importanță; cuvântul *filozofic* are mai multe înțelesuri, se poate referi la sisteme total acoperitoare, dar și la viziuni privind domenii mai mult sau mai puțin triviale, dar niciuna dintre aceste două extreme nu poate fi adoptată în interpretare; punctul de vedere al aplicanților se referă la un aspect important și substanțial, și anume la integritatea personală, proprietățile și influențele pedepsei corporale, eliminarea stresului pe care riscul unei astfel de pedepse îl induce; acestea sunt puncte de vedere care au caracteristicile convingerilor filozofice prezentate anterior, ceea ce le distinge de opinii care vizează alte metode de disciplină sau disciplina în general (§36);

- contrar susținerii Guvernului – care afirmă că obligațiile asumate au fost satisfăcute prin eliminarea graduală a pedepselor corporale, Curtea constată că statele au o obligație pozitivă privind asigurarea educației conforme cu convingerile părinților; totodată, legea din Scoția privind pedepsele corporale a fost ulterioră ratificării Primului Protocol adițional de către Regatul Unit, în consecință nu se poate discuta de eliminarea treptată a pedepselor corporale (§37);

• dreptul copiilor la educație a fost încălcat cu privire la al doilea aplicant (vot 6 la 1), întrucât suspendarea copilului a fost cauzată de refuzul acceptării pedepsei corporale, reînțoarcerea lui ar fi fost posibilă doar dacă părinții renunțau la propria convingere; o astfel de condiționare a accesului la educație nu poate fi descrisă ca fiind rezonabilă (§40-41);

• nu pot fi acordate daune (vot unanim), întrucât acestea nu au fost solicitate de aplicanți (§42).

6. Limba educației

Singura decizie în domeniu consacră dreptul statului de a proteja comunitățile istorice, de a preveni modificarea componenței etnice a diferitelor regiuni.

Cazul „referitor la unele aspecte ale legislației cu privire la limba educației în Belgia” împotriva Belgiei (1474/62, 1667/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64) Hotărârea CEDO din 23 iulie 1968

Descrierea cazului:

Aplicanții au solicitat să se analizeze legislația belgiană cu privire la limba educației, arătând că peste 800 de copii sunt de limbă maternă franceză și în consecință solicită educația în această limbă. Zonele de unde provin aplicanții sunt considerate prin legislație regiuni de limbă olandeză (una dintre regiuni are statut special), deși în acestea locuiesc și persoane având franceza ca limbă maternă. Aplicanții au solicitat educație de limbă franceză pentru copiii lor, refuzată de autorități.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- interzicerea discriminării (art. 14);
- dreptul la educație (Primul Protocol adițional, art. 2).

Soluția Curții:

• dreptul la educație și la viață privată nu s-a încălcat și nu se poate invoca discriminarea (vot unanim), având în vedere următoarele:

- prima propoziție a Primului Protocol adițional, art. 2

• creează o obligație a statelor privind asigurarea educației, însă nu stabilește condițiile cum ar fi limba educației; totuși, educația trebuie să se desfășoare în favoarea beneficiarilor, astfel ca ei să fie educați în limba națională sau una dintre limbile naționale;

• garantează în primul rând accesul la instituțiile educaționale existente la momentul dat, dar acest acces reprezintă doar o parte a dreptului la educație; pentru ca acest drept să fie efectiv, este nevoie ca, între altele, persoana care este beneficiara instruirii să aibă posibilitatea unui profit în urma educației primite, cum ar fi recunoașterea oficială a studiilor;

• solicită din partea statelor o reglementare, ce poate varia în timp și spațiu conform necesităților și resurselor comunității și indivizilor; aceste reglementări nu pot limita substanța dreptului la educație, nici nu pot fi în conflict cu drepturile asigurate de Convenție;

- a doua propoziție a Primului Protocol adițional, art. 2, nu se referă la respectarea preferințelor lingvistice ale părinților, ci la respectarea convingerilor religioase sau filozofice; a interpreta preferința lingvistică ca fiind religioasă sau filozofică este o distorsionare a înțelesului uzual al acestor noțiuni și adaugă la textul Convenției;

- art. 8 al Convenției, luat individual, se referă la protejarea persoanelor împotriva interferenței arbitrare a autorităților în viața lor de familie; nu este exclus însă ca măsurile luate în domeniul educației să perturbe viața privată sau de familie într-un mod nejustificabil, cum ar fi prin separarea copiilor de părinți într-un mod arbitrar; astfel, Curtea trebuie să analizeze cazul în lumina primei propoziții a Primului Protocol adițional, art. 2 coroborat cu art. 8 al Convenției;

- art. 14 al Convenției

- asigură respectarea drepturilor garantate de Convenție fără nicio deosebire bazată, între altele, pe criteriul lingvistic;
- deși nu are o existență independentă, fiind relaționată la un drept asigurat de Convenție, o măsură care în sine este conformă cu prevederile Convenției poate reprezenta o încălcare dacă se coroborează cu art. 14, datorită naturii discriminatorii a măsurii; spre exemplu, nu reprezintă o încălcare a dreptului la un proces echitabil lipsa curților de apel, dar dacă acestea există și unor categorii de persoane nu li se permite accesul la aceste curți de apel, se poate constata discriminarea care afectează dreptul la un proces echitabil;
- nu interzice orice tratament diferențiat, ci doar acel tratament diferențiat care nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, având în vedere faptul că de multe ori statele trebuie să adopte legi care prevăd un tratament diferențiat, menit să corecteze inegalitățile faptice; justificarea trebuie să fie analizată în relație cu scopul legitim și efectele măsurii în cauză;
 - în cazul de față, toate articolele fiind analizate ca formând un drept unitar, acest drept nu este de a alege de către părinți limba învățământului, ci dreptul la educație, asigurat indiferent de limba celui în cauză; în caz contrar, statele contractante ar putea fi obligate să ofere educație în toate limbile în care părinții o solicită;
 - interdicția de a crea unități școlare cu educația în altă limbă decât cea prevăzută pentru regiune de legislație nu este incompatibilă cu dreptul la educație, drept care nu se referă la limba educației, având în vedere faptul că atât vorbitorii de franceză, cât și vorbitorii de olandeză se pot înscrie în școlile existente; această interdicție are efect asupra vieții de familie, părinții fiind puși să aleagă între a trimite copiii la o școală de altă limbă, la o școală privată sau la o școală aflată într-o altă regiune, dar acest efect nu creează o încălcare a dreptului la viața de familie, părinții nu trebuie să se separe de copiii lor, existând și alternative; interdicția nu este discriminatorie, întrucât nu doar în regiunile de limbă olandeză nu există unități școlare de limbă franceză, dar nici în regiunile de limbă franceză nu există unități de învățământ în olandeză; scopul interdicției este de a prezerva unitățile regionale lingvistice care există pe teritoriul Belgiei, ceea ce este o măsură justificată obiectiv;
 - regiunea cu statut special, în apropiere de Bruxelles, a primit acest statut pentru a contracara migrația francezilor în regiune; totodată, în regiune se asigură educația preșcolară și primară în franceză¹;
 - existența unei universități bilingve într-o regiune de limbă olandeză reprezintă o justificare obiectivă pentru existența unităților școlare cu limba de predare franceză, ceea ce nu poate fi extrapolat și nu poate forma baza solicitărilor pentru unități școlare franceze în situații complet diferite.

7. Educația care contravine convingerilor părinților

Curtea, prin deciziile sale, a arătat că statele au o obligație pozitivă privind asigurarea unei educații conforme convingerilor părinților, părinții având rolul primordial privind educarea și instruirea copilului.

¹ Referitor la această chestiune a existat o diferență de opinie. Cu un vot de 8 la 7 s-a decis că nu este discriminatorie prevederea conform căreia în aceste școli nu pot fi înscriși decât copiii ai căror părinți au rezidența în zona metropolitană a capitalei (din care face parte regiunea).

Statele trebuie să realizeze un echilibru care să asigure tratamentul corect și potrivit al minorităților, evitând orice abuz al poziției dominante.

Nu se poate urmări în educație o îndoctrinare contrară convingerilor religioase și filozofice ale părinților nici prin educația religioasă, nici prin alte materii. Statele pot include ca materie obligatorie religia, dar informațiile și cunoștințele oferite elevilor trebuie să fie obiective, critice și pluraliste, statele având obligația de a rămâne pe o poziție imparțială și neutră privind religiile și convingerile. Când statele includ în programa școlară religia, este necesar să se evite situațiile în care elevii sunt puși în fața unui conflict dintre educația religioasă oferită de școală și convingerile religioase și filozofice ale părinților.

Statele au obligația de a respecta convingerile părinților chiar dacă copiii lor se află în îngrijirea statului, cu condiția existenței unei solicitări exprese în acest sens.

Cazul *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei* (5095/71, 5920/72, 5926/72)

Hotărârea CEDO din 7 decembrie 1976

Descrierea cazului:

Aplicanții sunt părinți, având copii școlarizați în sistemul de stat. În acest sistem există educație religioasă evanghelică, conformă cu statutul acestei biserici (biserica de stat) și educație civică, care include educație privind circulația, igiena, educație sexuală. Educația religioasă poate fi refuzată, cea sexuală nu. Această materie a fost introdusă în școli după ce datele statistice arătau că un număr ridicat de tinere de vârstă școlară rămân gravide. Aplicanții au considerat că o astfel de educație nu este necesară, strângând un număr de semnături împotriva legislației noi. Având copii în școlile de stat, au solicitat în mod repetat exceptarea copiilor de la orele de educație sexuală. În urma refuzului, unii dintre aplicanți au ales varianta școlii private.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- interzicerea discriminării (art. 14) combinată cu dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9).

Soluția Curții:

- dreptul la educație nu s-a încălcat (vot 6 la 1), având în vedere următoarele:
 - pentru aplicanți a existat posibilitatea să-și înscrie copiii în învățământul privat, finanțat în mod substanțial de către stat, dar această formă de educație reprezintă totodată și un efort suplimentar din partea părinților (§50);
 - contrar susținerii Guvernului, propoziția a doua din art. 2 al Primului Protocol adițional nu se referă doar la educația religioasă, ci la toate materiile predate în școli (§51);
 - nu doar cele două propoziții din art. 2 al Primului Protocol adițional trebuie înțelese în context reciproc, dar când se invocă propoziția a doua din acest articol ea trebuie înțeleasă și în contextul art. 8, 9 și 10 ale Convenției (§52);
 - stabilirea și planificarea programei școlare cade în principiu în competențele statelor contractante; a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional nu

interzice statelor să ofere educație directă sau indirectă de natură religioasă sau filozofică, nici nu permite părinților să obiecteze împotriva integrării în programa școlară a acestui tip de educație; statele însă, în respectarea funcțiilor asumate cu privire la educație, să aibă grijă ca informațiile și cunoștințele incluse în programa școlară să se transmită într-o manieră obiectivă, critică și pluralistă; statele nu pot urmări ca scop o îndoctrinare contrară convingerilor religioase și filozofice ale părinților (§53);

- legislativul și-a bazat decizia pe expertize independente în domeniu, scopul fiind prevenirea sarcinii nedorite; legislația nu prevede îndoctrinarea privind un anumit comportament, ci informarea sexuală, prin urmare nu afectează dreptul părinților de a oferi o educație conformă convingerilor; în mod cert, abuzuri pot apărea în modul în care prevederile sunt aplicate de școlile sau cadrele didactice date, iar autoritățile competente au obligația de a avea grijă maximă pentru ca să nu fie neglijate convingerile religioase și filozofice ale părinților la acest nivel prin lipsa grijei, lipsa discernământului sau printr-un prozelitism greșit; în cazul din față însă nu s-a invocat un astfel de abuz (§54);

• interzicerea discriminării (art. 14) combinată cu dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua) nu poate fi invocată (vot unanim), întrucât nu există grupuri, persoane tratate în mod diferit; există o diferență de tratament al învățământului religios și al educației sexuale, dar diferența este motivată de argumentarea prezentată anterior la §54 (§56);

• dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8) și libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9) nu s-au încălcat (vot unanim), aplicanții nu au prezentat argumente privind aceste aspecte.

Cazul *Olsson împotriva Suediei* (10465/83)

Hotărârea CEDO din 24 martie 1988

(hotărâre prezentată la pct. 2.4.)

Cazul *Eriksson împotriva Suediei* (11373/85)

Hotărârea CEDO din 22 iunie 1989

(hotărâre prezentată la pct. 2.4.)

Cazul *Efstratiou împotriva Greciei* (24095/94)

Hotărârea CEDO din 18 decembrie 1996

Descrierea cazului:

Aplicanții, părinți, aparținând cultului Martorii lui Iehova, au înștiințat în scris școala unde a treia aplicantă, copilul lor, învața, arătând că refuză orice educație religioasă ortodoxă, solicită scutirea ei de la orice eveniment care implică prezența la ceremoniile bisericii ortodoxe sau care este contrar convingerilor familiei. Școala a scutit eleva de la orele de religie și de la participarea la ceremoniile ortodoxe. Totuși i s-a solicitat să participe la ceremoniile militare organizate de ziua națională a Greciei. În urma refuzului, ea a fost suspendată din școală pentru două zile, iar anul următor, când cele întâmplate s-au repetat, ea a fost suspendată pe o zi.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la tratament uman (art. 3);
- libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9);
- dreptul la un recurs efectiv (art. 13);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua).

Soluția Curții:

- dreptul la educație nu s-a încălcat (vot 7 la 2), având în vedere:

- principiile conform cărora:

- nu doar cele două propoziții din art. 2 al Primului Protocol adițional trebuie înțelese în context reciproc, dar când se invocă propoziția a doua din acest articol ea trebuie înțeleasă și în contextul art. 8, 9 și 10 ale Convenției; cuvântul *convingere* nu este sinonim cu *opinie* sau *idee*, ci reprezintă o viziune care are un anumit nivel de argumentare, seriozitate, coeziune și importanță (§26);

- respectarea convingerii religioase sau filozofice se extinde asupra tuturor programelor din cadrul educației de stat; verbul *a respecta* înseamnă mai mult decât *a lua la cunoștință*, implicând o obligație pozitivă din partea statelor; chiar dacă în unele situații interesele individuale trebuie subordonate celor de grup; democrația nu înseamnă în mod simplu că opinia majorității trebuie să fie prioritară: trebuie realizat un echilibru care asigură tratamentul corect și potrivit al minorităților și evitat orice abuz al poziției dominante (§28);

- stabilirea și planificarea programei școlare cade în principiu în competențele statelor contractante, totuși, statele nu pot urmări ca scop o îndoctrinare contrară convingerilor religioase și filozofice ale părinților (§29);

- impunerea pedepselor disciplinare este parte integrantă a procesului prin care o școală caută să-și atingă scopul pentru care a fost înființată, inclusiv dezvoltarea și formarea caracterului și mentalității elevilor (§30);

- aplicarea acestor principii, în urma căreia Curtea constată următoarele:

- cultul Martorii lui Iehova este recunoscut în Grecia, aplicanții au putut refuza educația religioasă ortodoxă din școală și participarea la slujbele ortodoxe (§27, 31);

- sărbătorirea zilei naționale, chiar dacă include și o paradă militară, nu este de natură să contravină pacifismului promovată de aplicanți (§32);

- sancțiunea cu suspendare poate avea un impact psihologic asupra elevului afectat chiar dacă are o durată limitată și nu a dus la excluderea elevului (§33);

- libertatea religioasă nu a fost încălcată (vot 7 la 2), conform celor arătate mai sus, întrucât școala nu a obligat eleva la educație ortodoxă (§38);

- dreptul la tratament uman nu a fost încălcat (vot unanim), având în vedere principiul conform căruia tratamentul inuman trebuie să atingă un nivel minim de severitate (§42);

- dreptul la un recurs efectiv s-a încălcat (vot unanim), având în vedere principiul conform căruia orice persoană ale cărei drepturi au fost afectate trebuie să beneficieze de căi efective de remediere a situației (§47), întrucât aplicanții nu au avut nicio cale legală de a contesta sancțiunea aplicată (§48); se constată că aplicanților li s-a afectat dreptul la educație și dreptul la libertatea religioasă, nici dreptul la tratament uman (§49);

- soluția Curții reprezintă în sine o satisfacție morală, iar pentru cheltuieli legate de caz se acordă aplicanților suma de 600.000 drahme.

Cazul *Valsamis împotriva Greciei* (21787/93)
Hotărârea CEDO din 18 decembrie 1996
(Identică cu cauza anterioară: *Efstratiou împotriva Greciei*)

Cazul *Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (15472/02)
Hotărârea CEDO din 29 iunie 2007

Descrierea cazului:

Aplicanții, părinți aparținând Asociației Umaniste Norvegiene și copiii lor au contestat predarea obligatorie în școli a materiei *Creștinism, religie și filozofie*.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- interzicerea discriminării (art. 14), combinată cu dreptul la viață de familie (art. 8), libertatea religioasă (art. 9) și dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2).

Soluția Marii Camere:

- dreptul la educație s-a încălcat (vot 9 la 8), având în vedere:
 - principiile conform cărora:
 - nu doar cele două propoziții din art. 2 al Primului Protocol adițional trebuie înțelese în context reciproc, dar când se invocă propoziția a doua din acest articol ea trebuie înțeleasă și în contextul art. 8, 9 și 10 ale Convenției (§84a);
 - art. 2 al Primului Protocol adițional nu face o diferențiere între învățământul de stat și cel privat; a doua propoziție din acest articol are ca scop garantarea posibilității pluralismului în educație, posibilitate care este esențială prezervării societății democratice; acest scop trebuie să se realizeze în educația de stat (§84b);
 - art. 2 al Primului Protocol adițional nu permite o diferențiere între educația religioasă și alte materii, ci obligă statele să respecte convingerile părinților, fie religioase, fie filozofice, în întregul program educațional de stat; obligația se extinde nu doar asupra conținutului și metodologiei educației, dar și asupra tuturor celorlalte funcții pe care statul și le asumă prin educație; verbul *a respecta* înseamnă mai mult decât *a lua la cunoștință*, implicând o obligație pozitivă din partea statelor; cuvântul *convingere* nu este sinonim cu *opinie* sau *idee*, ci reprezintă o viziune care are un anumit nivel de argumentare, seriozitate, coeziune și importanță (§84c);
 - art. 2 al Primului Protocol adițional constituie un întreg dominat de prima propoziție; se garantează tuturor accesul la instituțiile educaționale existente la momentul dat, iar persoana care este beneficiara instruirii trebuie să aibă posibilitatea de a avea un profit în urma educației primite, prin recunoașterea oficială a studiilor (§84d);
 - ca o obligație naturală față de copiii lor, părinții sunt în primul rând responsabili privind educația și instruirea acestora, astfel părinții pot solicita statului să le respecte convingerile religioase și filozofice; acest drept al lor corespunde responsabilității de care se leagă exercițiul dreptului la educație (§84e);
 - chiar dacă în unele situații interesele individuale trebuie subordonate celor de grup, democrația nu înseamnă în mod simplu că opinia majorității trebuie să fie prioritară: trebuie realizat un echilibru care asigură tratamentul corect și potrivit al minorităților și evitat orice abuz al poziției dominante (§84f);
 - stabilirea și planificarea programei școlare cade în principiu în competențele statelor contractante; a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional nu

interzice statelor să ofere educație directă sau indirectă de natură religioasă sau filozofică, nici nu permite părinților să obiecteze împotriva integrării în programa școlară a acestui tip de educație (§84g);

- a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional implică, pe de altă parte, ca statele, în respectarea funcțiilor asumate cu privire la educație, să aibă grijă ca informațiile și cunoștințele incluse în programa școlară să se transmită într-o manieră obiectivă, critică și pluralistă; statele nu pot urmări ca scop o îndoctrinare contrară convingerilor religioase și filozofice ale părinților (§84h);

- pentru a examina legislația disputată din punctul de vedere al art. 2 al Primului Protocol adițional, prima dată, pentru a evita orice evaluare a oportunității legislației, trebuie să se aibă în vedere situația concretă; în mod cert, abuzuri pot apărea în modul în care prevederile sunt aplicate de școlile sau cadrele didactice date, iar autoritățile competente au obligația de a avea grijă maximă pentru ca să nu fie neglijate convingerile religioase și filozofice ale părinților la acest nivel prin lipsa grijei, lipsa discernământului sau printr-un prozelitism greșit (§84i);

- aplicarea acestor principii, în urma căreia Curtea constată următoarele:

- trebuie analizate prevederile legale existente în momentul în care aplicații s-au adresat instanțelor interne (§85);

- în Norvegia statul este definit ca fiind evanghelic luteran, având obligația de a educa copiii ca atare (§86);

- în afara legislației, care reprezintă elementul central al cazului, și alte elemente au relevanță, cum ar fi manualele școlare (§87);

- privind istoricul educației religioase, introducerea materiei *Creștinism, religie și filozofie* a avut ca scop realizarea unei mai mari deschideri față de alte religii și convingeri filozofice, ceea ce concordă cu principiile pluralismului și obiectivității; faptul că spațiul oferit creștinismului este mare se explică prin istoria și tradițiile Norvegiei (§88-91);

- totuși, există semnificative diferențe între modul în care programa școlară se raportează la diferitele religii: „studii acestei materii dorește să ofere elevilor o *adevărată inițiere* în creștinism și ce implică creștinismul în viață ca și ceea ce *întemeiază cunoașterea* în alte religii și filozofii”; „elevii trebuie să învețe *fundamentele* creștinismului”; „elevii trebuie să studieze *principalele trăsături* și importante povești din islam, iudaism, hinduism și budism”; „elevii trebuie să aibă *cunoștințe* despre orientările seculare, dezvoltarea tradițiilor umaniste” (Curtea, §92-93);

- mai mult, elevii pot fi implicați în activități religioase, activități care pot avea efecte puternice asupra elevilor (§94);

- în aceste circumstanțe, nu este clar cum se promovează înțelegerea, respectul și abilitatea de a dialoga între persoane de diferite religii sau convingeri (§95);

- deși părinții pot solicita, în scris, scutirea copiilor lor de la acele părți din educație care contravin convingerii părinților, această prevedere nu asigură în mod efectiv o protecție, în primul rând întrucât părinții ar trebui să urmărească permanent ce lecții urmează a fi ținute, lucru imposibil de prevăzut chiar și de cadrele didactice întrucât nu există obligația de respectare a manualului; în al doilea rând, pentru că părinții sunt obligați să dea o explicație în scris privind scutirea copiilor, iar chesțiunea convingerii religioase sau filozofice este un aspect intim al vieții private, ceea

ce are efecte asupra dreptului la viață de familie și libertății religioase, astfel părinții ar putea să dorească evitarea exprimării dorinței de a scuti copilul de la unele părți din educație; în al treilea rând, școlile stabilesc alternative la activitățile pentru care părinții solicită scutire, iar aceste alternative nu sunt reale, practice: spre exemplu pentru rugăciuni, cântarea imnurilor, participarea la slujbe, alternativa oferită este urmărirea acestor activități desfășurate de colegi; în concluzie, sistemul scutirii parțiale expune părinții unei imixțiuni a statului în viața privată, de familie (§96-100);

- contrar susținerii Guvernului conform căreia părinții aplicanților puteau să-și înscrie copiii în școli private unde statul asigură 85% din costuri, o astfel de posibilitate nu scutește statul privind obligațiile referitoare la protejarea pluralismului în școlile de stat, deschise tuturor (§101);

- din multele propuneri legislative ale Guvernului nu apare o suficientă grijă pentru ca informațiile și cunoștințele incluse în programa școlară să fie transpuse într-o manieră obiectivă, critică și pluralistă conformă cu art. 2 al Primului Protocol adițional (§102);

- având în vedere cele de mai sus, nu este necesară analiza încălcării combinate a dreptului la nediscriminare, dreptului la viață de familie, libertății religioase și dreptului la educație (vot unanim) (§105);

- soluția Curții reprezintă în sine o satisfacție morală, iar pentru cheltuieli legate de caz se acordă aplicanților în total suma de 70.000 euro.

Cazul *Hasan și Eylem Zengin împotriva Turciei* (1448/04)

Hotărârea CEDO din 9 octombrie 2007

Descrierea cazului:

Aplicanții, părintele și fiica aparținând cultului alevit, au solicitat scutirea elevei de la orele de cultură religioasă și etică. Această solicitare a fost respinsă de autoritățile administrative. Împotriva acestei decizii, aplicanții s-au adresat instanțelor de judecată, acțiunea lor fiind respinsă.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2, propoziția a doua);
- libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9).

Soluția Curții (vot unanim):

- dreptul la educație s-a încălcat, având în vedere:

- principiile conform cărora:

- art. 2 al Primului Protocol adițional nu face o diferențiere între învățământul de stat și cel privat; a doua propoziție din acest articol are ca scop garantarea posibilității pluralismului în educație, posibilitate care este esențială prezervării societății democratice; acest scop trebuie să se realizeze în educația de stat (§48);

- art. 2 al Primului Protocol adițional nu permite o diferențiere între educația religioasă și alte materii, ci obligă statele să respecte convingerile părinților, fie religioase, fie filozofice, în întregul program educațional de stat; obligația se extinde nu doar asupra conținutului și metodologiei educației, dar și asupra tuturor celorlalte funcții pe care statul și le asumă prin educație; verbul *a respecta* înseamnă mai mult decât *a lua la cunoștință*, implicând o obligație pozitivă din partea statelor; cuvântul *convingere* nu este sinonim cu *opinie* sau *idee*, ci reprezintă o viziune care are un anumit nivel de argumentare, seriozitate, coeziune și importanță (§49);

• ca o obligație naturală față de copiii lor, părinții sunt în primul rând responsabili privind educația și instruirea acestora, astfel părinții pot solicita statului să le respecte convingerile religioase și filozofice; acest drept al lor corespunde responsabilității de care se leagă exercițiul dreptului la educație (§50);

• stabilirea și planificarea programei școlare cade în principiu în competențele statelor contractante; a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional nu interzice statelor să ofere educație directă sau indirectă de natură religioasă sau filozofică, nici nu permite părinților să obiecteze împotriva integrării în programa școlară a acestui tip de educație; în fapt, este extrem de greu pentru multe din materiile școlare să nu aibă, într-un sens mai larg sau mai restrâns, o anumită complexitate sau implicare filozofică; acest lucru este valabil și privind religiile care formează o unitate dogmatică și morală extrem de largă răspunzând sau putând să răspundă la toate întrebările de natură filozofică, cosmologică sau morală (§51);

• a doua propoziție din art. 2 al Primului Protocol adițional implică, pe de altă parte, ca statele, în respectarea funcțiilor asumate cu privire la educație, să aibă grijă ca informațiile și cunoștințele incluse în programa școlară să fie transpuse într-o manieră obiectivă, critică și pluralistă, într-o atmosferă care este liberă și nu face loc prozelitismului; statele nu pot urmări ca scop o îndoctrinare contrară convingerilor religioase și filozofice ale părinților (§52-53);

• într-o societate democratică pluralistă obligația statului este de a rămâne imparțial și neutru privind diferitele religii; credința și convingerea nu sunt compatibile cu legitimarea de către state a credințelor religioase sau a căilor prin care aceste credințe sunt exprimate; statul trebuie să evite orice măsură prin care s-ar asigura ca anumite comunități religioase să rămână sau să se aducă sub o conducere unică (§54);

• nu doar cele două propoziții din art. 2 al Primului Protocol adițional trebuie înțelese în corelație, dar când se invocă propoziția a doua din acest articol, ea trebuie înțeleasă și în contextul art. 8, 9 și 10 ale Convenției, ca fiind un instrument creat pentru a menține și promova ideile și valorile societății democratice; acest lucru este valabil în mod particular privind educația, ca parte integrantă a procesului prin care școlile caută să atingă scopul pentru care au fost înființate, incluzând dezvoltarea și formarea puterii de caracter și mentale a elevilor, ca și a independenței lor personale (§55);

• când statele includ în programa școlară religia este necesar ca, pe cât posibil, să se evite situațiile în care elevii sunt puși în fața unui conflict între educația religioasă oferită de școală și convingerile religioase și filozofice ale părinților; acest lucru se poate realiza printr-un mecanism de scutire, prin oferirea unei materii alternative ori prin caracterul opțional al materiei (§71);

- aplicarea acestor principii, prin analiza:

• conținutului lecțiilor, observând că:

• materia *Cultura religioasă și etică* are ca scop promovarea respectării pluralismului, ceea ce concordă cu principiile pluralismului și obiectivității (§58-59);

• există în programa școlară afirmații de genul: „departe de a fi un mit, islamul este o religie rațională și universală”; prezintă ca fundamente ale islamului pelerinajul și sacrificiul, îngerii și alte creaturi invizibile, credința în lumea cealaltă, manualele școlare prezintă principiile islamului, elementele cultice, elevii trebuie să

memoreze unele versete din Coran; manualele oferă un spațiu mai larg islamului decât altor religii (ceea ce, având în vedere situația islamului în Turcia, nu este anormal), însă se omite complet cultul alevit, cu rădăcini adânci în societatea turcă; totodată, prezentarea islamului nu este conformă cu maniera obiectivă, critică și pluralistă în care educația trebuie să se desfășoare (§60-70);

- respectarea convingerii aplicanților, observând că în Turcia materia *Cultura religioasă și etică* este obligatorie, fiind scutiți doar creștinii și mozaicii; scutirea se bazează pe declarația apartenenței religioase, ceea ce ridică o problemă privind respectarea libertății religioase; ar fi necesar ca nu doar copiii creștini și mozaici să fie scutiți de la orele de cultură religioasă; contrar celor afirmate de Guvern, conform cărora scutirea poate fi extinsă și asupra altor culte, în practică prevederile legale sunt interpretate restrictiv, o astfel de solicitare a aplicanților fiind respinsă (§72-76);

- având în vedere cele de mai sus, nu este necesară analiza încălcării libertății religioase (§79);

- soluția Curții reprezintă în sine o satisfacție morală, iar pentru cheltuieli legate de caz se acordă aplicanților în total suma de 3.726,80 euro.

2.8. Ținuta școlară

Curtea, promovând valorile statului secular, a considerat că interdicția din instituțiile de învățământ de a purta semne religioase care promovează prozelitismul și vin în contradicție cu principiul egalității nu reprezintă o încălcare a dreptului la instruire.

Cazul Leyla Şahin împotriva Turciei (44774/98)

Hotărârea CEDO din 10 noiembrie 2005

Descrierea cazului:

Aplicantei, studentă musulmană, i s-a interzis purtarea vălului tradițional la universitatea de medicină printr-un ordin al conducerii universității. Ea a atacat în instanță această decizie, dar instanțele interne au menținut interdicția. Datorită refuzului de a se conforma regulilor, a fost suspendată la universitate. Aplicanta și-a terminat studiile în Austria.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8);
- libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9);
- libertatea de exprimare (art. 10);
- interzicerea discriminării (art. 14);
- dreptul la instruire (art. 2, Primul Protocolul adițional).

Soluția Curții:

- libertatea de gândire, de conștiință și de religie nu a fost încălcată (vot 16 la 1), măsura fiind legală, legitimă și necesară într-o societate democratică, întrucât vălul islamic este un simbol extern puternic cu efect prozelit, impus femeilor ca un precept care este greu de reconciliat cu principiul egalității dintre femei și bărbați, totodată acest simbol este greu de reconciliat cu mesajul toleranței, respectului față de celălalt, egalității și non-discriminării, ceea ce trebuie comunicat de cadrele didactice către copii într-o societate democratică (§78, 84-99, 104-123);

- dreptul la instruire nu a fost încălcat (vot 16 la 1), având în vedere:
 - faptul că art. 2 al Primului Protocol adițional este aplicabil și învățământului universitar, întrucât nu face nicio referire la nivelul de educație, creează obligații pozitive statelor; este crucial ca interpretarea și aplicarea Convenției să ofere drepturilor o caracteristică practică și efectivă, nu teoretică și iluzorie; Convenția este un instrument viu care trebuie interpretată în condițiile prezentului; deși s-a interpretat că art. 2 al Primului Protocol adițional se referă la educația primară și secundară, în conformitate cu noile concepte privind importanța educației universitare se poate extinde și asupra acestui domeniu (§134-142);
 - principiile conform cărora:
 - art. 2 al Primului Protocol adițional, prin prima propoziție, garantează tuturor dreptul de acces la o instituție de educație existentă la un moment dat, dar acest acces reprezintă doar o parte a dreptului la instruire; ca acest acces să fie efectiv, este necesar, între altele, ca beneficiarii să aibă posibilitatea de a obține un profit din educația primită, adică dreptul de a beneficia, în conformitate cu regulile existente în fiecare stat, într-o formă sau alta, de o recunoaștere oficială a studiilor terminate; exercitarea dreptului la instruire se referă la toate persoanele, conform principiului egalității de tratament (§152);
 - dreptul la instruire este garantat în mod egal, fără nicio distincție, de școlile de stat și cele independente (§153);
 - în ciuda importanței acestui drept, el nu este absolut, putând fi limitat de reglementările interne ale statelor; aceste reglementări pot varia în timp și spațiu, conform necesităților și resurselor comunităților și particularităților distinctive ale diferitelor nivele de educație; în consecință, statele au o marjă de apreciere în acest domeniu, deși decizia finală privind exigențele Convenției aparține Curții; pentru a asigura ca restricțiile impuse să nu reducă dreptul în cauză în așa fel încât să atingă esența dreptului, Curtea trebuie să se convingă că restricțiile sunt legitime, deși nu există în Convenție o listă a legitimităților ca în situația altor drepturi; astfel, legitimitatea se raportează la compatibilitatea cu dreptul la instruire, dacă există o relație de proporționalitate rezonabilă între măsurile utilizate și scopul urmărit (§154);
 - aceste restricții nu pot fi în conflict cu alte drepturi asigurate de Convenție și Protocelele sale; prevederile acestora trebuie considerate ca formând un întreg, în consecință prima propoziție a art. 2 al Primului Protocol adițional trebuie văzută în lumina art. 8, 9 și 10 ale Convenției (§155);
 - dreptul la instruire nu exclude în principiu recurgerea la măsuri disciplinare, inclusiv suspendarea sau expulzarea din instituții de învățământ; impunerea sancțiunilor disciplinare reprezintă o parte integrantă a procesului prin care școala caută să atingă obiectivele pentru care a fost înființată, incluzând dezvoltarea și modelarea caracterului și puterii mentale a elevilor (§156);
 - aplicarea acestor principii, în urma căreia Curtea constată următoarele:
 - există o limitare a dreptului la instruire, ceea ce este strâns legat de libertatea de gândire, de conștiință și de religie (§157);
 - Curtea s-a pronunțat în sensul de a nu considera interzicerea purtării vălului ca o încălcare a libertății de religie; restricția este legitimă pentru a păstra caracterul secular al instituțiilor de învățământ (§158);

- Curtea consideră că restricția a fost proporțională cu scopul legitim, întrucât măsura nu împiedică studenții să-și practice obligațiile religioase uzuale, măsura a ținut cont de interesele diferitelor părți (§159);
- e foarte nerealist să se imagineze ca aplicanta, studentă de medicină, să nu fi cunoscut regulamentul intern al Universității din Istanbul; ea putea prevedea consecințele reglementărilor din acest regulament (§160);
- restricția nu este incompatibilă cu alte prevederi ale Convenției (§161);
- dreptul la respectarea vieții private și de familie, libertatea de exprimare nu au fost încălcate (vot unanim), cele afirmate de petentă au fost deja analizate (§164);
- aplicanta nu a fost victima discriminării (vot unanim), întrucât reglementarea invocată nu a fost direcționată împotriva apartenenței sale religioase, ci a urmărit, între altele, scopul legitim de a proteja ordinea, drepturile și libertățile altora, păstrarea naturii laice a instituțiilor educaționale (§165).

9. Anularea rezultatelor școlare obținute

Cazul singular în domeniu arată că în accepțiunea Curții, orice ingerință nejustificată a statului care poate împiedica continuarea studiilor reprezintă o încălcare a dreptului la instruire.

Cazul *Mürsel Eren împotriva Turciei* (60856/00)

Hotărârea CEDO din 7 februarie 2006

Descrierea cazului:

Aplicantul, student, a căzut în mod repetat la examenul de admitere la facultate. După ce a urmat cursuri plătite, a obținut un rezultat atât de bun la admitere, încât a fost anulat pe motivul că nu a putut fi obținut decât în mod fraudulos. Anularea acestei decizii nu a fost obținută prin instanță.

Dreptul invocat în aplicație:

- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2).

Soluția Curții (vot 6 la 1):

- dreptul la educație s-a încălcat, având în vedere următoarele:
 - prima propoziția a art. 2 al Primului Protocol adițional solicită din partea statelor o reglementare ce poate varia în timp și spațiu conform necesităților și resurselor comunității și indivizilor; aceste reglementări nu pot limita substanța dreptului la educație, nici nu pot fi în conflict cu drepturile asigurate de Convenție (§44);
 - aplicantul nu se opune criteriilor de admitere, ci anulării rezultatului în mod arbitrar după ce a satisfăcut criteriile în cauză (§45);
 - Guvernul nu a arătat care a fost baza legală a anulării rezultatului obținut (§46);
 - nu există nicio dovadă privind fraudarea examenului (§47);
 - legislația stabilește foarte clar modul examinării, criteriile de admitere; unitatea de învățământ are obligația de a respecta aceste prevederi legale (§48-49);
 - în aceste condiții anularea rezultatelor reprezintă o intervenție arbitrară din partea autorităților (§50);
- se acordă aplicantului suma de 5.000 de euro pentru daune morale și 5.000 de euro pentru cheltuieli.

10. Nerecunoașterea studiilor

Curtea, deși arată că dreptul la instruire se referă și la beneficiile instruirii, nu solicită statelor recunoașterea acelor studii care nu sunt conforme cu normele interne ale statelor.

Cazul *Kök împotriva Turciei* (1855/02)

Hotărârea CEDO din 19 octombrie 2006

Descrierea cazului:

Aplicantul, cetățean turc, și-a terminat studiile în domeniul medicinei în Bulgaria, unde s-a și specializat. Revenind în Turcia, a solicitat echivalarea diplomei și recunoașterea specializării. Autoritățile au echivalat diploma obținută, însă nu au recunoscut specializarea, pe motivul că în Turcia specializarea se poate obține doar după un examen special. Aplicantul s-a adresat instanțelor de judecată solicitând anularea actului prin care nu i s-a recunoscut specializarea.

Drepturile invocate în aplicație:

- dreptul la un proces echitabil, termenul rezonabil de soluționare a cazurilor (art. 6);
- dreptul la un proces echitabil, asigurarea condițiilor egale pentru aplicant în calitate de petent și autorități având calitatea de reclamați (art. 6);
- dreptul la instruire (Primul Protocol adițional, art. 2).

Soluția Curții (vot unanim):

- dreptul la un proces echitabil s-a încălcat prin durata procesului – 6 ani – ceea ce nu se poate considera a fi un termen rezonabil (§38-43);
- dreptul la un proces echitabil s-a încălcat și prin necomunicarea către aplicant a unor documente care au stat la baza deciziei instanțelor (§44-55);
- refuzul autorităților de a recunoaște o specializare nu reprezintă o încălcare a dreptului la educație (§58-60);
- au fost acordate daune pentru încălcarea dreptului la un proces echitabil.

III. Cazuistica Consiliului pe tipologii de cazuri

În deciziile sale, Colegiul are în vedere și jurisprudența Curții, invocând decizii relevante. Astfel, ar trebui să existe o conformitate între principiile enunțate de Curte și principiile pe care se bazează hotărârile Colegiului. Totodată, ar trebui să existe și o consecvență în hotărârile Colegiului, ele fiind luate cu majoritatea de voturi ale tuturor membrilor.

1. Imposibilitatea școlarizării

În cele două cazuri soluționate de CNCD nu s-a constatat existența unei discriminări.

Hotărârea nr. 50 din 11 februarie 2003

Potent: R.A.

Reclamat: nespecificat

Obiectul petiției: imposibilitatea accesului la educația gimnazială având în vedere distanța mare până la școală (11 km), lipsa mijloacelor de transport în comun, sănătatea minorului.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: CNCND nu este instituție cu atribuții în domeniu, petiția a fost înaintată prefecturii spre soluționare.

Hotărârea nr. 24 din 20 ianuarie 2004

Petent: D.D.

Reclamat: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Inspectoratul Școlar Județean Buzău

Obiectul petiției: imposibilitatea școlarizării petentului datorită dizabilității intervenite la vârsta liceală.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: studiul poate fi continuat la forma de învățământ seral sau cu frecvență redusă.

2. Refuzul școlarizării, excludere din instituția de învățământ

În principal, cazurile din acest domeniu vizează, pe de o parte, neînscierea unor copii romi în școală, pe de altă parte atacă măsurile menite să promoveze educația pentru minoritățile naționale.

La ambele tipuri de petiții, Colegiul a decis că faptele nu reprezintă discriminare, în principal considerând că există o justificare obiectivă și rezonabilă.

Au fost și situații în care petiția a avut ca obiect refuzul școlarizării unor copii infectați cu HIV/SIDA sau a unor copii cu dizabilități. În situația în care s-au confirmat cele arătate în petiții, s-a căutat soluționarea pe cale amiabilă a problemelor.

Condiția de vârstă pentru beneficiarii cursurilor de formare profesională, conform deciziilor CNCND, reprezintă discriminare.

Hotărârea nr. 79 din 1 aprilie 2003

Autosesizare

Reclamat: Inspectoratul Școlar al Județului Vaslui

Obiectul petiției: îngrădirea accesului romilor la educație conform articolului apărut în ziarul „Evenimentul de Vaslui”, care a publicat articolul „Șapte copii de romi nu vor putea merge la școală”.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: cererile de înscriere au fost depuse prea târziu.

Hotărârea nr. 263 din 25 august 2003

Petent: K.R.

Reclamat: nespecificat

Obiectul petiției: îngrădirea dreptului de a se înscrie la cursurile unei facultăți de drept, în cadrul locurilor speciale acordate pentru romi.

Decizie: clasarea dosarului datorită insuficienței datelor furnizate de petentă.

Motivarea hotărârii: petentul nu a oferit informații suplimentare la cerere.

Hotărârea nr. 317 din 1 octombrie 2003

Autosesizare

Reclamat: Școala generală G., județul Vrancea

Obiectul petiției: îngrădirea accesului copiilor infectați cu HIV/SIDA la educație conform articolului apărut în ziarul „Evenimentul Zilei”, care a publicat articolul „Copii seropozitivi, alungați din școală”.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: deși a existat o presiune din partea părinților, copiii au fost școlarizați.

Hotărârea nr. 8 din 27 ianuarie 2004

Autosesizare

Reclamat: Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului Mureș

Obiectul petiției: neșcolarizarea unor copii cu dizabilitate auditivă și oculară din județul Mureș în școlile speciale din Cluj datorită neachitării contravalorii cheltuielilor de întreținere și hrană.

Decizie: clasarea petiției prin soluționare pe cale amiabilă.

Motivarea hotărârii: au fost achitate costurile de școlarizare.

Hotărârea nr. 82 din 17 martie 2004

Autosesizare

Reclamat: Inspectoratul Școlar al Județului Arad

Obiectul petiției: îngrădirea accesului copiilor infectați cu HIV/SIDA la educație conform articolului apărut în ziarul „Național”, care a publicat articolul „Cel puțin 20 de copii infectați cu HIV nu sunt primiți în școlile arădene”.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: nu au existat solicitări către Inspectorat pentru înscrierea copiilor în școală, singura solicitare a venit din partea unei eleve, care în urma examenului de admitere a fost înscrisă și urmează cursurile liceale.

Hotărârea nr. 237 din 19 august 2004

Petent: R.A.

Reclamat: Institutul Național de Administrație

Obiectul petiției: condiționarea de vârstă (sub 30 de ani) a participării la programele de formare specializată în administrația publică.

Decizie: faptele constituie discriminare, contravenientul se sancționează cu avertisment și se recomandă ca reclamatul să inițieze procedurile de modificare a *Regulamentului privind organizarea și desfășurarea concursului național de admitere la programele de formare specializată în administrația publică*, în sensul eliminării condiției de vârstă.

Motivarea hotărârii: există o discriminare pe bază de vârstă.

Hotărârea nr. 259 din 12 august 2004

Autosesizare

Reclamat: nespacificat

Obiectul petiției: îngrădirea accesului copiilor infectați cu HIV/SIDA la educație conform articolului apărut în ziarul „Curentul”, care a publicat articolul „Copiii infectați cu HIV sunt alungați din școală de către părinții elevilor sănătoși”.

Decizie: clasarea dosarului datorită lipsei de probe.

Motivarea hotărârii: cel care a dat interviul nu a trimis informațiile solicitate de CNCD.

Hotărârea nr. 335 din 9 noiembrie 2004

Petent: M.C., deputat

Reclamat: Școala generală din Babadag, Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: neînscrierea mai multor copii turci la școală; nerecunoașterea studiilor copiilor care au urmat o școală particulară.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: au fost depuse un număr mare de cereri de înscrieri de romi-turci după 15 septembrie la Școala Mircea cel Bătrân, astfel unii dintre ei au fost repartizați la Școala Constantin Brâncoveanu; al doilea obiect al sesizării nu este analizat.

Hotărârea nr. 157 din 17 mai 2005

Petent: Asociația Română Anti-SIDA, Romania Children's Appeal

Reclamat: D.S.

Obiectul petiției: îngrădirea accesului unui copil infectat cu HIV/SIDA la educație.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: refuzul cadrului didactic de a școlariza minorul s-a datorat atitudinii părinților celorlalți elevi, CNCD a mediat conflictul cu părinții; minorul a fost înscris în școală.

Hotărârea nr. 294 din 10 octombrie 2005

Autosesizare

Reclamat: Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: cerința impusă de reclamat cetățenilor români din afara granițelor țării și cetățenilor români cu domiciliul în străinătate care doresc să urmeze cursuri universitare în România să prezinte un certificat medical care să includă și testul HIV.

Decizie: clasarea dosarului în urma eliminării condiției discriminatorii.

Motivarea hotărârii: reclamatul a eliminat obligativitatea testului HIV.

Hotărârea nr. 355 din 18 noiembrie 2005

Autosesizare

Reclamat: Ministerul Administrației și Internelor

Obiectul petiției: condiționarea de vârstă (sub 35 de ani) a participării la programele de formare specializată în administrația publică.

Decizie: faptele constituie discriminare, se recomandă ca reclamatul să inițieze procedurile de modificare a legislației în domeniu.

Motivarea hotărârii: există o discriminare pe bază de vârstă, care afectează în mod indirect accesul la profesia de manager public.

Hotărârea nr. 32 din 31 ianuarie 2006

Petent: Asociația Nevăzătorilor din România

Reclamat: Direcțiile pentru Protecția Copilului

Obiectul petiției: neplata costurilor de întreținere pentru elevii cu dizabilități în școlile speciale, care are ca efect refuzul școlarizării acestora.

Decizie: clasarea petiției în urma soluționării problemei pe cale amiabilă.

Motivarea hotărârii: petiția a rămas fără obiect în urma soluționării celor sesizate.

Hotărârea nr. 143 din 21 iunie 2006

Petent: H.E.

Reclamat: Creșa de copii nr. 1

Obiectul petiției: neprimirea copilului diagnosticat „cu note autiste” la creșă, grupa Waldorf, pentru că părinții lui nu au putut obține o sponsorizare pentru creșă.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: copilul în cauză a depășit vârsta la care poate fi admis în creșă; anterior excluderii din creșă a avut un comportament violent față de ceilalți copii.

Hotărârea nr. 175 din 3 iulie 2006

Petent: N.M.C.

Reclamat: Colegiul Goethe din București

Obiectul petiției: îngrădirea dreptului de acces al ne-germanilor, întrucât elevii care au dorit să studieze în clasa I au fost supuși unui test de limbă germană.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: testul este necesar pentru buna desfășurare a activității școlare.

Hotărârea nr. 325 din 15 octombrie 2007

Autosesizare

Reclamat: D.M.L.

Obiectul petiției: reclamata a refuzat acceptarea unui elev în clasă pe motivul că este rom.

Decizie: faptele nu pot fi probate.

Motivarea hotărârii: autosesizarea s-a bazat pe articole de ziar; nu există probe privind motivația rasială a refuzului școlarizării, reclamata a invocat alte motive; refuzul de a admite un elev în clasă a fost sancționat penal.

Hotărârea nr. 433 din 5 noiembrie 2007

Petent: C.E.

Reclamat: Colegiul Național „Ioniță Asan” din Caracal

Obiectul petiției: neșcolarizarea unui elev pe locurile speciale pentru romi.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: petenta nu a solicitat în timpul legal școlarizarea copilului pe locurile speciale pentru romi.

Hotărârea nr. 123 din 7 februarie 2008

Petent: K.C.

Reclamat: Liceul Lauder Reut din București

Obiectul petiției: jignirea în fața clasei, exmatricularea și acordarea notei 4 la purtare pentru un blog despre școală.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: nu există probe privind jignirea petentului; s-a revenit asupra deciziei de exmatriculare; nota 4 la purtare s-a dat cu respectarea regulamentelor școlare.

Hotărârea nr. 293 din 27 mai 2008

Autosesizare

Reclamat: Academia Tehnică Militară, Ministerul Internelor și Reformei Administrative

Obiectul petiției: locuri bugetare separate pentru bărbați și femei la specialitatea *Calculatoare*; femeile care au obținut notă similară bărbaților, datorită concurenței mai mari, au fost respinse.

Decizie: faptele invocate în petiție nu există.

Motivarea hotărârii: nu s-a confirmat existența locurilor speciale pentru persoanele de sex femeiesc, toți candidații au fost admiși pe baza notelor obținute la examen.

Hotărârea nr. 335 din 4 iunie 2008

Petent: S.C. și alții

Reclamat: Inspectoratul Școlar al Județului Covasna, Școala cu clasele I-VIII Váradi József, F.K.

Obiectul petiției: neînscierea copiilor petenților în școala cu educație alternativă „Step by Step” prin stabilirea unor criterii discriminatorii de înscriere.

Decizie: clasarea petiției, întrucât obiectul a fost soluționat de reclamați înainte de producerea faptei de discriminare.

Motivarea hotărârii: s-a mai creat o clasă, astfel copiii petenților au fost înscriși în școală.

3. Școlarizarea incorectă

În privința segregării copiilor romi sau școlarizarea lor într-o școală specială nu există o uniformitate în deciziile Colegiului. Există decizii care afirmă că segregarea nu ar fi discriminare, iar alte decizii consideră că acele clase în care se găsesc în mod dezechilibrat elevi romi nu pot fi considerate ca fiind segregate. În unele situații segregarea a fost sancționată cu avertisment, în alte situații Colegiul a formulat doar recomandări, fără să aplice nicio sancțiune.

Hotărârea nr. 218 din 23 iunie 2003

Petent: Asociația Romani CRISS

Reclamat: Școala Cehei, județul Sălaj

Obiectul petiției: segregarea copiilor romi

Decizie: faptele constituie acte de discriminare și se aplică sancțiunea de avertisment.

Motivarea hotărârii: segregarea este o formă de discriminare.

Hotărârea nr. 160 din 25 mai 2004

Petent: C.C.

Reclamat: Școala generală din satul Pătroaia, comuna Crângurile, județul Dâmbovița

Obiectul petiției: segregare în clasa a V-a B la Școala generală din satul Pătroaia.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: deși clasa este formată în exclusivitate din elevi romi, există romi și în alte clase.

Hotărârea nr. 75 din 2 martie 2006

Autosesizare

Reclamat: E.A., director al Școlii nr. 1 Măcin, județul Tulcea

Obiectul petiției: segregarea elevilor romi.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare și se aplică sancțiunea de avertisment.

Motivarea hotărârii: există clase preponderent cu elevi romi.

Hotărârea nr. 256 din 14 martie 2006

Petent: European Roma Rights Center, Asociația Romani CRISS, Fundația Umanitară Hochin

Reclamat: D.V., directoarea Școlii „Ion Creangă” din Târgu Frumos

Obiectul petiției: segregarea elevilor romi din clasa a V-a; afirmația că s-a procedat astfel întrucât „aceștia nu ar face față în clasele cu elevi români”.

Decizie: fapta de segregare nu constituie act de discriminare; declarația nu se poate proba.

Motivarea hotărârii: clasa în cauză a fost astfel preluată de la Școala nr. 3, cu elevi care au studiat limba franceză, ceilalți elevi nestudiind această limbă; inițial nu au existat cereri de transfer ale elevilor în alte clase, iar după ce au fost făcute, au fost retrase; nu se confirmă aspectele legate de mobilierul învechit din clasă, de tratamentul diferențiat aplicat clasei de cadre didactice; declarația invocată în petiție nu a putut fi probată, existând doar două declarații care susțin că declarația a fost făcută, iar reclamata a negat-o.

Hotărârea nr. 103 din 24 mai 2007

Petent: Asociația Romani CRISS

Reclamat: Grupul Școlar Auto Craiova, județul Dolj

Obiectul petiției: segregarea copiilor romi, neimplicarea cadrelor didactice în educarea copiilor romi.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare, se recomandă ca reclamatul să adopte măsurile necesare pentru desegregare.

Motivarea hotărârii: există clase formate pe criteriul etnic; nu există dovezi privind lipsa de implicare a cadrelor didactice.

Hotărârea nr. 338 din 3 septembrie 2007

Petent: Asociația Romani CRISS

Reclamat: Inspectoratul Școlar al Județului Neamț, Liceul cu Program Sportiv Roman

Obiectul petiției: segregarea copiilor romi în clase preponderent rome.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare; se recomandă reclamaților să prevină și să elimine segregarea.

Motivarea hotărârii: menținerea claselor în forma în care au existat înainte de desființarea școlii segregate pentru romi nu reprezintă o justificare obiectivă pentru menținerea claselor segregate.

Hotărârea nr. 356 din 27 august 2007

Autosesizare

Reclamat: Școala cu clasele I-VIII nr. 1 și nr. 2, comuna Jilava, județul Ilfov, Școala nr. 1, comuna Glina, județul Ilfov

Obiectul petiției: segregarea copiilor romi

Decizie: faptele sesizate în școlile din comuna Jilava nu constituie acte de discriminare; faptele sesizate în școala din comuna Glina constituie acte de discriminare și se sancționează cu avertisment.

Motivarea hotărârii: în școlile din comuna Jilava copiii sunt înscriși conform reședinței părinților, pe baza solicitării lor; la Glina există clase segregate.

Hotărârea nr. 330 din 27 martie 2008

Petent: Asociația Romani CRISS

Reclamat: Școala cu clasele I-VIII Jósika Miklós, comuna Atid, județul Harghita, Inspectoratul Școlar Județean Harghita, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Obiectul petiției: segregarea copiilor romi

Decizie: constituie acte de discriminare, se recomandă ca Școala cu clasele I-VIII Jósika Miklós să adopte măsurile necesare pentru desegregare.

Motivarea hotărârii: există segregarea în școală; împlinirea vârstei până la care se urmează clasa, proveniența din familii migratoare nu reprezintă o justificare obiectivă pentru segregare.

4. Limba educației

Deciziile Colegiului protejează educația în limba maternă a elevilor, în măsura posibilităților existente.

Hotărârea nr. 126 din 5 mai 2006

(prezentată la pct. 3.6)

Hotărârea nr. 61 din 27 martie 2007

Petent: Cs. M. L. și Uniunea Civică Maghiară

Reclamat: Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: nepublicarea subiectelor pentru testul național și pentru bacalaureat și în limbile minorităților naționale în care aceste examene se desfășoară.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare și se aplică sancțiunea de avertisment; se solicită reclamantului ca pe viitor să ia toate măsurile ce se impun pentru a publica subiectele în mod simultan în toate limbile în care acestea urmează a fi date.

Motivarea hotărârii: copiii care studiază în altă limbă decât cea română sunt dezavantajați prin faptul că intră în contact mai târziu cu informația necesară dezbaterilor publice (subiectele fiind supuse unor astfel de dezbateri) și pregătirii.

Hotărârea nr. 111 din 21 mai 2007

Autosesizare

Reclamat: Primăria și Consiliul Local din comuna Malnaș și Micfalău, județul Covasna

Obiectul petiției: inexistența educației în limba română în cele două localități.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: numărul copiilor de naționalitate română este foarte mică în cele două localități, părinții au ales varianta școlarizării copiilor în municipiul Sfântu Gheorghe.

Hotărârea nr. 188 din 30 iulie 2007

Petent: Centrul pentru Jurnalism Independent

Reclamat: Liceul Honterus din Brașov

Obiectul petiției: netraducerea în germană a subiectului unic la matematică, deși liceul este cu predare în limba germană.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare; se recomandă liceului, inspectoratului școlar, ministerului să respecte principiile nediscriminării.

Motivarea hotărârii: efectele produse prin eroare reprezintă un tratament diferențiat, fără însă să prejudicieze grav rezultatele elevilor.

Hotărârea nr. 281 din 3 septembrie 2007

Petent: Asociația P.T.

Reclamat: Inspectoratul Școlar Județean Cluj, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Obiectul petiției: refuzul autorităților de a aviza înființarea unei școli cu predare în limba maghiară în Turda.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: nu există un tratament diferențiat față de Asociația P.T.

5. Educația care contravine convingerilor

Colegiul, prin hotărârile sale, nu a adoptat o poziție univocă față de această problematică, bazată pe principiile enunțate de Curte.

Hotărârea nr. 357 din 15 decembrie 2006

Petent: E.M.

Reclamat: Liceul de Artă Margareta Sterian din Buzău, Inspectoratul Școlar al Județului Buzău, Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: afișarea simbolurilor religioase.

Decizie: se recomandă Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și implementarea unei norme interne prin care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public, respectând următoarele principii: să se asigure exercitarea dreptului la învățatură și accesul la cultură în condiții de egalitate; să se respecte dreptul părinților de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor religioase și filozofice; să se respecte caracterul laic al statului și autonomia cultelor; să se asigure libertatea de religie, conștiință și convingeri a tuturor copiilor în condiții de egalitate; să se afișeze simbolurile religioase doar în cursul orelor de religie sau în spațiile destinate exclusiv învățământului religios.

Motivarea hotărârii: statul trebuie să fie neutru și imparțial în relația sa cu diferite religii, culte și credințe; instituțiile de învățământ public trebuie să fie neutre, obligând statul să supravegheze ca învățământul să transmită obiectiv, critic și pluralist, către elevi, informațiile despre religii și știință; instituțiile publice de învățământ trebuie să ia în considerare convingerile și opțiunile părinților și ale tuturor copiilor; prezența nelimitată și necontrolată a simbolurilor religioase în instituțiile publice de învățământ poate încălca principiul laicității statului și libertatea conștiinței; simbolurile religioase pot fi expuse în instituțiile de învățământ public doar în spații destinate predării învățământului religios; operele de artă ce comportă simboluri religioase pot fi expuse, ca și creații artistice.

Hotărârea nr. 38 din 9 februarie 2007

Potent: Ș.D.

Reclamat: Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: prezența soborurilor de preoți ortodocși la deschiderea anului școlar; predarea obligatorie a religiei în școli.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: legislația în vigoare nici nu interzice, nici nu prevede prezența soborurilor de preoți la deschiderea anului școlar; religia este o materie opțională, ce poate fi refuzată de părinți.

Hotărârea nr. 381 din 3 septembrie 2007

Potent: M.P.

Reclamat: M.M., Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice din București

Obiectul petiției: existența ca disciplină obligatorie a ideologiei feministe.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: nu rezultă că potentul a fost tratat diferit față de persoane aflate în situații comparabile.

Hotărârea nr. 510 din 20 decembrie 2007

Potent: J.F.

Reclamat: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Ministerul Culturii și Cultelor, Inspectoratul Școlar Județean Bihor

Obiectul petiției: imposibilitatea participării elevilor aparținând cultelor minoritare la orele de religie din învățământul public.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: stabilirea numărului de elevi pentru existența grupelor de studiu reprezintă o măsură circumscrisă organizării și funcționării procesului de învățământ, coroborat resurselor financiare disponibile, astfel există o justificare obiectivă pentru diferențiere.

6. Neacordarea unei educații de calitate (a se vedea și segregarea, pct. 3.3.)

Nu există o consecvență a Colegiului Director în acest domeniu. Se poate remarca contradicția dintre hotărâri având exact același obiect: **Hotărârea nr. 126 din 5 mai 2006** și **Hotărârea nr. 528 din 20 decembrie 2007**.

Hotărârea nr. 357 din 15 decembrie 2004

Petent: G.G.

Reclamat: cadre didactice din Liceul Teoretic Neagoe Basarab din Oltenița.

Obiectul petiției: neglijarea copiilor romi, pentru a-i determina să părăsească școala.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivarea hotărârii: elevul în cauză are rezultate școlare slabe, cadrele didactice l-au trecut mai mult din milă, decât pentru cunoștințele prezentate; au fost tolerate și absențele elevului; petentul, tatăl elevului, a făcut presiuni asupra unor cadre didactice, ca fiul său să fie promovat.

Hotărârea nr. 126 din 5 mai 2006

Petent: H.P. și alții

Reclamat: Ministerul Educației și Cercetării

Obiectul petiției: dezavantajarea copiilor care învață într-o limbă minoritară la examenul de capacitate și la examenul de bacalaureat, prin evaluarea cu un barem comun cu cei de limbă maternă română.

Decizie: se solicită Ministerului Educației și Cercetării înființarea unei comisii de specialitate independente, care într-un termen rezonabil să formuleze propuneri de măsuri privind asigurarea învățării limbii oficiale a statului.

Motivare: învățarea limbii oficiale a statului este un drept fundamental al fiecărui cetățean; obligația în învățarea limbii oficiale revine statului; în acest demers statul trebuie să distingă între cetățenii români aparținând minorităților naționale și cetățenii români majoritari, întrucât cetățenii aparținând minorităților naționale nu sunt vorbitori nativi ai limbii oficiale a statului și nu dispun de aceleași posibilități de exercițiu și de utilizare a limbii oficiale a statului; măsurile afirmative existente în acest domeniu nu sunt suficiente pentru asigurarea egalității de șanse, promovabilitatea la examene este mai mică în rândul persoanelor aparținând minorităților naționale; pentru stabilirea unei metodologii optime de predare a limbii oficiale a statului persoanelor aparținând minorităților naționale este necesară expertiză de specialitate.

Hotărârea nr. 528 din 20 decembrie 2007

Petent: Uniunea Civică Maghiară

Reclamat: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Obiectul petiției: dezavantajarea copiilor care învață într-o limbă minoritară la examenul de capacitate și la examenul de bacalaureat, prin evaluarea cu un barem comun cu cei de limbă maternă română.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivare: nu se afectează niciun drept al persoanelor aparținând minorităților naționale.

7. Anularea rezultatelor școlare obținute

Singurul caz de acest tip nu permite formularea unor comentarii.

Hotărârea nr. 183 din 25 iunie 2007

Petent: B.V.

Reclamat: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Obiectul petiției: neanularea diplomelor candidaților de la bacalaureat ale căror lucrări au fost supraevaluate.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivare: tratamentul diferențiat al petentului nu a fost dovedit.

8. Pedepse ce afectează dreptul la educație

Singurul caz de acest tip nu permite formularea unor comentarii.

Hotărârea nr. 184 din 4 iulie 2006

Autosesizare

Reclamat: Școala Generală C.

Obiectul petiției: scăderea notei la purtare a unei adolescente de 14 ani care a născut un copil.

Decizie: clasarea dosarului în urma medierii dintre pări.

Motivarea hotărârii: nota de purtare a rămas 10.

9. Nerecunoașterea studiilor

Colegiul, prin hotărârile sale, pe de o parte a promovat egalitatea studiilor indiferent de forma lor (zi, fără frecvență, cu frecvență redusă) sau de caracterul instituției de învățământ (de stat sau privat), pe de altă parte a promovat nerecunoașterea diplomelor teologice musulmane obținute într-o altă țară decât Turcia, admițând astfel tacit că instituțiile superioare din țările arabe ar promova terorismul.

Hotărârea nr. 335 din 9 noiembrie 2004

(prezentată la pct. 3.2.)

Hotărârea nr. 60 din 7 aprilie 2005

Petent: M.D.

Reclamat: Oficiul pentru Migrația Forței de Muncă

Obiectul petiției: reclamatul a avut ca intenție excluderea de la preselecție pentru muncă în Germania a studenților de la facultățile particulare.

Decizie: faptele au fost soluționate prin mediere.

Motivare: au fost admiși pentru preselecție și studenții facultăților private, cu condiția acreditării lor.

Hotărârea nr. 68 din 27 martie 2007

Petent: M.V.C.

Reclamat: Ministerul Administrației și Internelor

Obiectul petiției: trecerea în corpul de ofițeri numai a acelor polițiști care au studiat la forma de învățământ de zi, nu și a celor care au studiat la forma de învățământ fără frecvență sau cu frecvență redusă.

Decizie: faptele constituie acte de discriminare, se recomandă ca reclamatul să aplice corect prevederile legale, în sensul respectării principiului egalității de șanse.

Motivare: există un tratament diferențiat fără o justificare obiectivă; lipsa fondurilor nu se poate invoca ca fiind o justificare obiectivă, având în vedere faptul că locul pe care a fost admis petentul a fost admis și bugetat de reclamat, ceea ce arată necesitatea formării polițiștilor cu studii superioare.

Hotărârea nr. 401 din 12 noiembrie 2007

Petent: S.L.

Reclamat: Ministerul Administrației și Internelor

Identic cu cazul care a făcut obiectul **Hotărârii nr. 68 din 27 martie 2007**

Hotărârea nr. 531 din 28 ianuarie 2008

Petent: C.E.

Reclamat: Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului

Obiectul petiției: nerecunoașterea studiilor de teologie musulmană în afara celor obținute în Turcia, la solicitarea Muftiului Cultului Musulman, care a afirmat că facultățile de teologie musulmană din țările arabe promovează terorismul.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivare: refuzul reclamatului privind recunoașterea diplomei de studii petentului nu are caracter discriminator.

Hotărârea nr. 531 din 28 ianuarie 2008

Petent: B.N.

Reclamat: I.M.

Obiectul petiției: solicitarea Muftiului Cultului Musulman de nerecunoaștere a studiilor de teologie musulmană în afara celor obținute în Turcia, pe motivul că facultățile de teologie musulmană din țările arabe promovează terorismul.

Decizie: faptele nu constituie acte de discriminare.

Motivare: refuzul Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului privind recunoașterea diplomei de studii petentului s-a bazat pe lipsa unor documente necesare recunoașterii.